

Din Skog

Tips!

Så sköter du
om din skogs-
bilväg

ORIMLIG LAGSTIFTNING
STOPPAR SKOGSBRUK

PETER GÖR BUBBEL
AV BJÖRKSÄV

**Tre generationer
skogsägare**

DIN SKOG distribueras till skogsägare med skog i de fem nordligaste länen. Kontakt för frågor som gäller nya prenumeranter, adressändringar och reportagetips: misan.lindqvist@sca.com eller tel 060-19 31 16.

REDAKTION

Ansvarig utgivare:

Jonas Arvidsson

Redaktör:

Misan Lindqvist

Projektleddning:

Kerstin Olofsson Kommunikation

Formgivare:

Matsson Reklam & Information

På omslaget:

Familjen Westin/Marklund och virkesköparen Mats Lindfors

Omslagsfoto: Henke Olofsson

Tryck: V-TAB Vimmerby

Upplaga: 41 000

Citera oss gärna, men ange källan.

Adress: SCA Skog AB, 851 88 Sundsvall

Tel: 060-19 30 00

Hemsida: sca.com/skog

SCA värnar om den personliga integriteten för prenumeranter av våra tidningar. Läs mer om hur vi hanterar dina personuppgifter i vår integritetsskyddsinformation på sca.com. Om du inte längre vill prenumerera på Din Skog kontakta misan.lindqvist@sca.com så avslutar vi omgående hanteringen av dina personuppgifter kopplad till denna prenumeration.

KÄRNAN I SCAs verksamhet är den växande skogen, Europas största privata skogsinnehav. Kring denna unika resurs har vi byggt en välutvecklad värdekedja baserad på förnybar råvara från våra egna och andras skogar. Vi erbjuder förpackningspapper, massa, trävaror, förnybar energi, tjänster för skogsägare och effektiva transportlösningar.

8

15

22

34

40

INNEHÅLL

5 ALLA FÅGLAR SKA SKYDDAS

Orimlig lagstiftning stoppar skogsbruket.

8 ROBIN FÅR INTE AVVERKA

Orkidén knärot kräver omfattande hänsyn.

14 FULL KOLL PÅ SKOGEN

Skogsbruksplanen blev ett lyft för Ewa.

15 SKÖT OM DIN SKOGBILVÄG

Praktiska tips som får vägen att hålla.

22 BUBBEL AV BJÖRKSAV

Savhuset tillverkar ädla drycker från skogen.

28 TRE GENERATIONER SKOGSÄGARE

Nu tar syskonen Westin över släktskogen.

34 VÄRNA DINA VATTENDRAG

Viktiga åtgärder skyddar skogens nervsystem.

40 ÄLGAR PÅ TV

Den stora älgvandringen är en tittarsuccé.

Kalldusch för skogsbruket

RYSSLANDS INVASION av Ukraina överskuggar det mesta just nu. Det kändes som att vi gick mot ljusare tider, med en pandemi som äntligen släpper taget och med våren i sikte, men nu vilar det ett mörker över världen.

Vid sidan om detta fick vi skogsägare en rejäl kalldusch av Skogsstyrelsen i början av februari. De deklarerade att det blir "en ny ordning i skogen", i och med att artskyddsförordningen behöver tillämpas mycket strikt efter flera vägledande domar. Det innebär att myndigheten kommer att kräva att skogsägare måste bevisa att de inte stör eller hotar fridlysta arter vid avverkning och andra åtgärder. Och det gäller varje enskild individ, oavsett om arten är hotad eller inte.

Det betyder till exempel att alla fåglar i Sverige ska skyddas – eftersom alla vilda fåglar är fridlysta. Det gäller så väl stora örnar som varje liten enskild bofink och talgoxe. Det får stora konsekvenser för skogsbruket, då det kommer att bli omöjligt att bedriva skogsbruk över huvud taget under fåglarnas häckningstid som infaller mellan april och juli.

DET ÄR EGENTLIGEN INTE Skogsstyrelsen som har skapat den här situationen, utan de gör det de är ålagda att göra; nämligen att följa gällande lagstiftning. Men till och med myndigheten själv anser att följderna blir orimliga!

Grundproblemet är att våra lagstiftare, det vill säga våra politiker, har överimplementerat EU-direktiv och slagit samman två olika direktiv i den svenska artskyddsförordningen. Det har resulterat i att Sverige har betydligt hårdare lagstiftning än vad EU kräver. Det är därför som vi skogsägare nu måste skydda varje fågel på individnivå istället för att beakta de olika arternas bevarandestatus, så som EU:s direktiv avser.

DET ÄR UPPÅT VÄGGARNA, minst sagt. Och det får omfattande konsekvenser. Skogsägare påtvingas allt större ansvar för utredningar och kostnaderna för oss som tillverkar skogsbaserade produkter kommer att öka dramatiskt. Det kommer också att slå hårt mot antalet arbetstillfällen i skogsbranschen – vilket främst kommer att drabba en redan hårt pressad glesbygd. En annan följd blir att människor och företag får sämre tillgång till trävaror, förpackningar, hygienprodukter, biobränsle och alla andra klimatsmarta produkter som skogsnäringen bidrar med.

VI PÅ SCA och övriga skogsnäringen är djupt oroade av Skogsstyrelsens besked. Hur ska Sverige klara klimatomställningen om vi inte kan bruka och avverka skogen för att det finns bofinkar och talgoxar i den? Och nej, det här handlar inte om att vi inte ska värna den biologiska mångfalden, det ska vi så klart fortsätta att göra. Men vi är övertygade om att den "nya ordningen" inte gynnar den biologiska mångfalden, särskilt inte på längre sikt. Den nya tillämpningen framstår vare sig som proportionerlig eller ändamålsenlig. Den riskerar att lamslå en av Sveriges viktigaste basnäringar och det var väl ändå inte tanken? Så nu gäller det att regeringen agerar – och det snarast!

Skogsstyrelsens besked väcker så klart många frågor, men än så länge är mycket väldigt oklart. Det är inte så lätt att överblicka vad det här faktiskt får för praktiska följder för oss skogsägare i vardagen. Till dess att vi vet mer så fortsätter vi att sköta om skogen som vanligt, att genomföra virkesaffärer, planera för naturhänsyn och avverka, både i vår egen skog och på uppdrag av er privata skogsägare som anlitar oss.

JONAS MÅRTENSSON,
AFFÄRSOMRÅDESCHEF SCA SKOG

På tapeten

Den striktare tillämpningen av artskyddsförordningen kommer att få stora konsekvenser, om inget görs. Förutom att lamslå skogsbruket påverkas även jordbruket kraftigt, liksom nya etableringar av vindkraft, bostadsbyggande och ny infrastruktur. Dessutom berörs friluftsliv med aktiviteter som orientering, svampplockning och skidåkning – ja i stort sett hela allemansrätten kan sättas ur spel.

Brukade skogar ökar klimatnyttan. Det är nu klarlagt ännu en gång, tack vare en rapport från en internationell forskargrupp. Deras analys bygger på data som olika länder har rapporterat till FNs klimatorgan UNFCCC.

Första kraftlinerproducenten med fossilfria industriprocesser

SCA KAN TITULERA SIG som den första kraftlinerproducenten med fossilfria industriprocesser vid sina kraftlinerbruk. Titeln är en följd av expansionen i Obbola pappersbruk, där en ny bioeldad mesaugn ersätter två oljeeldade ugnar. Den nya mesaugnen innebär att Obbola minskar koldioxidutsläppen med 20 000 ton per år.

– Tack vare expansionen kan vi eliminera hela vår oljeförbrukning. Istället använder vi SCAs egen pellets som bränsle i mesaugnen, säger Pär Micael Samuelsson, projektledare för delprojektet mesaugnen vid Obbola.

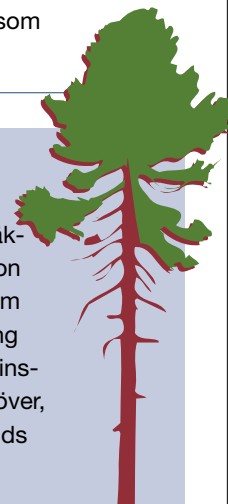
Redan 2015 driftsatte Munksunds pappersbruk sin mesaugn som eldas med biobränslen.

SCA ökar produktionen av tallolja i Munksund

SCA INVESTERAR 150 MILJONER i ny processutrustning vid Munksunds pappersbruk. Det innebär att produktionen av tallolja ökar samtidigt som man kan minska energiförbrukningen. Tallolja är en biobaserad produkt som används för framställning av biodrivmedel och inom kemiindustrin.

Investeringen genomförs i två etapper och ska vara helt klar att tas i drift hösten 2024.

– Det här är ett exempel där vi på SCA säkerställer fortsatt stabil drift av vår massaproduktion och bidrar till minskad klimatpåverkan genom att öka produktionen av tallolja för tillverkning av biodrivmedel. Det leder också till att vi minskar vår energianvändning, vilket vi är stolta över, säger Jens Riglert, fabrikschef vid Munksunds pappersbruk.

Nya åtgärder i Jämtkrogens fjärilslandskap

SCA FORTSÄTTER MED sitt engagemang i Jämtkrogens fjärilslandskap för att gynna livsmiljöer för olika fjärilar. Slåtter, avverkning av gran och lämnade depåer av grot och träddeklar från säl, björk och asp är några åtgärder som gjordes i slutet av 2021. Åtgärderna gynnar främst fjärilen violett guldvinge, men kommer även att bli till nytta för trolldrummetare och andra fjärilar. SCA har dessutom ställt många högstubbar av björk och hamlat och toppkatat säl, vilket gynnar insekter, svampar och fåglar.

I en annan del av fjärilslandskapet har SCA utfört slåtter i en glänta för att gynna den smalsprötade bastardsvärmaren, en mycket sällsynt fjäril som trivs i just den gläntan. Utan åtgärder riskerade gläntan att växa igen.

Jämtkrogens fjärilslandskap ligger längs med E14 på gränsen mellan Jämtland och Västernorrland.

Orimlig lagstiftning stoppar skogsbruk

Sveriges skogsägare måste ta ett betydligt större ansvar än tidigare för att inte störa eller hota fridlysta arter vid avverkning och andra åtgärder. Bland annat måste de ta hänsyn till alla vilda fåglar. Så tolkar Skogsstyrelsen lagstiftningen efter flera vägledande domar i Sverige och i EU.

– Skogsstyrelsen kallar det för en ”ny ordning i skogen”. Vi konstaterar att det omöjliggör skogsbruk stora delar av året, säger Jonas Mårtensson, affärsområdeschef för SCA Skog.

Enligt Skogsstyrelsen har flera domar från mark- och miljödomstolarna och EU under det senaste året visat att artskyddsförordningen behöver tillämpas mycket strikt när det gäller att skydda fåglar och andra fridlysta arter vid jord- och skogsbruk. Det betyder att Skogsstyrelsen gör nya tolkningar och anpassar sin tillsyn för att kunna uppfylla lagen.

Enligt den nya tolkningen ska samtliga fåglar och deras biotoper skyddas på individnivå, inte som art. Och det gäller oavsett om de tillhör hotade arter eller inte.

– Beskedet får oerhört stora konsek-

venser. Det kommer till exempel att bli helt omöjligt att bedriva skogsbruk under fåglarnas häckningstid, det vill säga minst fyra månader om året, eftersom lagen säger att fåglarna inte får störas. Även under andra årstider kommer det att bli mycket svårt, säger Jonas.

För skogsindustrin skulle ett långt avverkningsstopp innebära enorma problem.

– Våra industrier behöver råvara året om. Enligt en ny rapport från Skogforsk skulle ett fyra månader långt uppehåll innebära att kostnaderna för att få fram samma mängd virke som i dag öka med

”Om markägaren såg en koltrast eller en bofink i sin skog förra veckan, kan hen inte röja då? Fåglar häckar som bekant på våren och sommaren, men en del arter redan från februari månad, innebär det i princip avverkningsstopp under halva året? En nötskrika får skjutas under stora delar av året, men den kan stoppa en avverkning eftersom den inte får påverkas negativt.”

Herman Sundqvist, generaldirektör Skogsstyrelsen, SvD Debatt

SKOGSSTYRELSENS NYA TOLKNINGAR INNEBÄR BLAND ANNAT ATT:

- Skogsägare är skyldiga att visa hänsyn till samtliga vilda fågelarter på individnivå eftersom alla vilda fåglar är fridlysta enligt artskyddsförordningen.
- Skogsägare är också skyldiga att ta hänsyn till en rad andra fridlysta växter och djur vid skogsbruksåtgärder.
- Inför en avverkning är skogsägaren skyldig att skaffa den kunskap som behövs för att inte fridlysta arter ska påverkas på ett sätt som strider mot lagen.
- Skogsstyrelsen kommer i högre utsträckning att behöva begära in kompletterande underlag och utredningar av skogsägare gällande fridlysta arter som kan påverkas negativt.

sex miljarder kronor, en kostnadsökning på drygt 30 procent, betonar Jonas.

ÖKADE KUNSKAPSKRAV

En annan följd av Skogsstyrelsens nya tillämpning är att det kommer att ställas mycket höga kunskapskrav på enskilda skogsägare. Skogsägare kommer att behöva skaffa kunskaper om fridlysta och skyddade arter inom avverkningsområdet – och se till att arterna inte skadas vid exempelvis en avverkning.

– Det innebär att alla skogsägare som vill göra en skogsbruksåtgärd på något sätt måste bevisa att det exempelvis inte finns några fåglar som kan komma att påverkas negativt på det område där åtgärden ska utföras. Det är inte bara ett orimligt kunskapskrav, det är omöjligt! Effekten blir mer administration och ökade kostnader till liten eller ingen nytta, säger Jonas.

Följderna av Skogsstyrelsens besked riskerar alltså att bli oerhört omfattande, och det gäller inte bara för skogsägare utan för hela Sverige.

– Om inte skogsägare kan avverka så blir det en minskad tillgång på klimatsmarta produkter som trävaror, förpack-

ningar, hygienprodukter, biobränsle och biodrivmedel. Skogsindustrin är avgörande för att vi ska lyckas ställa om till ett fossilfritt samhälle. En brist på skogliga produkter skulle också påverka Sveriges ekonomi negativt. En annan fråga är hur de nya tillämpningarna slår mot friluftslivet och allemansrätten.

FÄRRE JOBB

En annan mycket allvarlig effekt är att det kan bli betydligt färre arbetstillfällen i skogen.

– Tusentals åretruntjobb kommer att omvandlas till säsongjobb och det kommer att slå hårt mot glesbygden, främst i Norrlands inland, poängterar Jonas.

Fler avverkningsärenden riskerar också att behöva prövas mot miljöbalken i stället

4

FRÅGOR TILL SKOGSSTYRELSEN

1

När börjar Skogsstyrelsen tillämpa detta?

– Beslutet som generaldirektören fattade den 9 februari gäller omedelbart.

2

Hur ska ni anpassa er tillsyn?

– I merparten av ärendena som berör en eller flera fridlysta arter kommer det vara frågan om att begära in kompletterande underlag. Den centrala biten i handläggningen är att klargöra om en åtgärd påverkar fortplantningsområden, viloplatser eller växtplatser på ett förbjudet sätt. I vissa fall kan det innebära att vi begär en mer omfattande undersökning eller inventering om det krävs, för att kunna avgöra ett ärende.

3

Vad krävs konkret av en mindre privat skogsägare som vill avverka?

– I grund och botten krävs det att man känner till sin fastighet och särskilt den del man avser göra en skogsbruksåtgärd på. Om man är nyfiken, undersöker saker och skaffar sig kunskap från första början innan man anmäler avverkning eller samråd till Skogsstyrelsen har man kommit långt.

Skogsstyrelsens råd till skogsägare som vill avverka eller göra någon annan åtgärd i skogen:

- En avverkningsanmälan behöver innehålla tydliga beskrivningar av den planerade åtgärden. En tydlig anmälan kan minimera följdfrågorna som skogsägaren behöver svara på om sin anmälan.
- Undersök platsen och ta del av relevant information från exempelvis SLUs Artfakta och Artportalen. Titta på förekomst av död ved, bergbranter, raviner eller liknande som kan ge vägledning om vilka arter som kan finnas i området.
- Ange vilka fåglar eller andra fridlysta arter som finns i det aktuella området.
- Beskriv vilken hänsyn du planerar att ta för att inte skada eller störa fridlysta arter, deras växtplatser, fortplantningsområden eller boplatser.

4

Vad händer framöver?

– Skogsstyrelsen uppdaterar löpande sin information, allt eftersom tillämpningen av bestämmelserna sker och när det kommer rättspraxis som föranleder anpassningar. Läs mer på sks.se

för mot skogsvårdslagen, som är den lag som reglerar hänsynen i dag. Det innebär att Skogsstyrelsens roll och arbetssätt förändras i grunden.

– Det leder till att det i stället blir jurister och tjänstemän på länsstyrelserna som i domstolar kommer att avgöra om skogsägaren får bruka sin skog.

ÖVERSYN AV LAGSTIFTNING

– Och vad händer med ”frihet under ansvar” som sammanfattat svensk skogspolitik fram tills nu? Vi påläggs allt mer ansvar men tappar friheten, konstaterar Jonas.

Han poängterar att Skogsstyrelsens besked inte innebär någon lagändring, utan att Skogsstyrelsen nu kommer att börja att uppfylla det som faktiskt står i lagen.

– Men till och med Skogsstyrelsen kallar det här för orimligheter! Vad vi behöver är en översyn av dagens lagstiftning, och det snarast! Vi är i den här situationen eftersom Sverige har överimplementerat EUs fågel- och livsmiljödirektiv genom att slå ihop dem och införliva dem i artskyddsförordningen. Politikerna måste därför se över och ändra lagstiftningen så att den fungerar i den verklighet vi lever i, annars hotas en hel näring.

FORTSÄTTER SCA ATT KÖPA VIRKE?

Det är fortfarande svårt att överblicka vad den nya tillämpningen innebär rent praktiskt. Till dess att vi vet mer fortsätter SCA att göra virkesaffärer och att avverka som vanligt, både i egen skog och på uppdrag av privata skogsägare. Vi kommer kontinuerligt att informera om vad som händer i frågan och om hur vi kan stötta dig som privat skogsägare. Du hittar aktuell information på: sca.com/artskydd

FAKTA: ARTSKYDDSFÖRORDNINGEN

SVERIGES ARTSKYDDSFÖRORDNING innehåller fridlysningsbestämmelser som berör alla vilda fåglar och vissa utpekade djur- och växtarter (till exempel är alla orkidéer fridlysta). Förutom att förordningen grundar sig på svenska fridlysningsregler vilar den också på två EU-direktiv – det så kallade livsmiljödirektivet (art- och habitatdirektivet) och fågeldirektivet.

I livsmiljödirektivet får vissa särskilt utpekade arter ett individskydd medan fågeldirektivet syftar till att skydda arter av fåglar, och inte individer. Men när direktiven implementerades i den svenska artskyddsförordningen slogs EU-direktiven samman. Det fick till följd att svensk lagstiftning nu går mycket längre än vad EU gör och menar att varje fågel ska skyddas på individnivå istället för att beakta de olika arternas bevarandestatus. Förutom att artskyddsförordningen slår fast att det råder förbud att avsiktligt döda fåglar är det även förbjudet att skada fåglars fortplantningsområden och viloplatser.

Knärot

stoppar Robins avverkning

– Jag känner mig maktlös. Vad jag vill verkar inte spela någon roll, utan det är myndigheterna som bestämmer hur min skog ska brukas.

Det säger skogsägaren Robin Eriksson i Lit, som fått avverkningsförbud eftersom orkidén knärot växer på området där han har planerat att avverka. Men han tänker inte ge upp, utan driver nu ärendet vidare med stöd från SCA.

TEXT: MISAN LINDQVIST

FOTO: MICHAEL ENGMAN

Snön har bäddat in skogen i ett vitt täcke och det vilar ett lugn över den fina gran- och tallskogen. Så här års finns det så klart inga spår av några knärötter, däremot svajar Skogsstyrelsens rödgula band lojt på vissa träd. Banden vittnar om det avverkningsförbud som råder i delar av området eftersom myndigheten kräver att den fridlysta och rödlistade orkidén ska skyddas med stora zoner runt varje planta.

– Det här sätter verkligen käppar i hjulet för mina planer, konstaterar Robin.

SKOGEN BETYDER MYCKET

Skogen vid föräldrahemmet i Litsnäset i västra Jämtland har alltid haft en stor plats i Robins hjärta. Här har han gått sedan barnsben, jobbat, åkt skoter och hämtat kraft. När det var dags att fundera på

generationsskifte var han angelägen om att få ta över. Efter att ha diskuterat med föräldrarna och de två syskonen blev Robin ensam ägare till fastigheten under 2019, när han var 30 år gammal.

– Det kändes bra. Jag känner ju skogen väl och vill sköta om och utveckla den så att jag en dag kan lämna över något ännu bättre, säger Robin, som också driver ett åkeri med tolv anställda.

Tillsammans med SCAs virkesköpare Johan Nilsson hade han dragit upp tydliga planer för de kommande åren.

– Vi har varit runt och tittat på skogen tillsammans, säger Johan. Robin har skaffat en helt ny skogsbruksplan och utifrån den och Robins mål med fastigheten har vi gjort en åtgärdsplan. Bland annat väntar en hel del röjning och gallring framöver.

ETT REJÄLT BAKSLAG

En föryngringsavverkning var också planerad, för att finansiera generationsskiftet och Robins kommande skogsvårdsåtgärder. Men det var då som Robins planer fick ett rejält bakslag.

– Vi lämnade in en avverkningsanmälan på cirka 18 hektar i januari 2021. Det är en vanlig produktionsskog med tall och gran i 100-årsåldern, som sköts genom åren. Strax efter hörde Skogsstyrelsen av sig eftersom de ville justera gränserna för ett Natura 2000-område som gränsar mot avverkningen, och det var vi så klart med på. Samtidigt fick vi veta att det fanns knärot

Johan Nilsson, virkesköpare vid SCA, och skogsägaren Robin Eriksson tittar på kartan över Robins planerade avverkning. Skogsstyrelsens avverkningsförbud innebär att tre områden inte får avverkas, eftersom orkidén knärot finns där.

på delar av den planerade avverkningen, med registrerade fynd i Artportalen, säger Johan.

– Det var inget jag visste något om, säger Robin. Det hade tydligen gjorts en inventering på området tidigare, men utan att vi som ägare, alltså jag och tidigare mina föräldrar, hade fått kännedom om det. Fast exakt hur många knärötter som växer här verkar ingen veta, bara att de finns.

AVVERKNINGSFÖRBUD

Månaderna gick. Johan kämpade för att få till ett samråd med myndigheten. Men det hann bli höst innan något hände.

– I september blev det till slut samråd, och vi var ute i skogen med Skogsstyrelsen för att bedöma vilken hänsyn som skulle tas till knäroten. Det kändes som bra samtal. Vid besöken kunde vi dock inte hitta alla växtplatser som var

inrapporterade i Artportalen, berättar Johan.

Därefter bad Skogsstyrelsen om synpunkter på mötet och meddelade att de övervägde att fatta ett beslut om avverkningsförbud med hänsyn till knärötterna.

– Vi skickade in ett yttrande där Robin motsatte sig förbudet, eftersom det skulle försvåra markanvändningen. Robin har redan satt av flera andra områden med högre naturvärden och det är dessutom stor sannolikhet att det finns många fler områden med knärötter i skogarna intill, eftersom förhållandena är snarlika. Vi undrade om det verkligen finns lagstöd för att skydda varje enskilda knärot från all form av påverkan, berättar Johan.

KÄNNER SIG ÖVERKÖRD

I januari 2022 kom beskedet: Avverkningsförbud på delar av området och hot om

böter på 600 000 kronor om Robin skulle bryta mot förbudet.

– Det var en stor besvikelse och ett rejält bakslag, inte minst ekonomiskt. Men det värsta är känslan att jag inte får bestämma över min skog och bruka den som jag vill. Att myndigheterna bara kör över en. ”Men ta allt då”, så kände jag spontant, säger Robin lite uppgivet.

Knärötsfynden innebär att tre områden på sammanlagt 5,1 hektar inte får avverkas, eftersom knärötterna måste skyddas med skyddszoner på 40–50 meter per planta.

– Tittar man på kartan så ser området ut som en schweizerost med Skogsstyrelsens tre förbudsområden. Det blir väldigt många kanter och om jag skulle avverka de delar som jag får, så riskerar jag både vindfällan och insektsangrepp. Det känns inte roligt, säger Robin och tillägger:

– Jag har ju inget emot knäroten, tvärt-

Robin och Johan tittar på Robins välskötta skog. Här finns en hög andel sågtimmer vilket innebär ett högt ekonomiskt värde vid avverkning. Men eftersom orkidén knärot växer på området så har Robin fått ett avverkningsförbud och tvingas spara delar av skogen.

om. Men det jag undrar är om allt måste skyddas på det här sättet eller om man till exempel kunde flytta ihop knärötterna till ett område. Då skulle jag ju kunna bruka en större del av skogen. Och knäroten verkar ju gilla att skogen brukas, med tanke på hur den här skogen har röjts och gallrats tidigare. Hur blir det framöver, när det ska vila en död hand över skyddsområdena och man inte får göra något över huvud taget? Det gynnar väl inte blommorna?

– Ja, och vad händer om skogen exempelvis blir angripen av granbarkborre? Får man ens ta bort angripna träd då för att skydda angränsande skog eller de skyddszoner som lämnats? tillägger Johan.

OLIKA BEDÖMNINGAR

Både Robin och Johan funderar också på det Natura 2000-område som finns på Robins fastighet. Robin har nyligen fått erbjudande om ersättning för att området ska kunna lösas in och bli naturreservat, enligt förslag från länsstyrelsen.

– Det området gränsar mot avverkningen där knäroten finns, men trots det så verkar inte länsstyrelsen anse att knärots-skogen är värd att skydda genom att införliva den med reservatet. Lite konstigt, om man nu vill skydda alla knärötter, poängterar Johan. Myndigheterna verkar göra väldigt olika bedömningar.

Robin Eriksson

”Det är trist att känna sig överkörd av myndigheterna”

Johan är mycket engagerad i Robins ärende.

– Robin är ju en aktiv skogsägare och vill förvalta sin skog på bästa sätt. Han är produktionsinriktad, men tar samtidigt ansvar för de skogar som har höga naturvärden. Han har en frivillig avsättning med naturvårdsavtal, planerar en naturvårdshuggning och löser in skog till reservat. Han funderar även på att certifiera fastigheten. Även om han skulle få ersättning för att han inte kan avverka så tycker jag att han har drabbats hårt av det här med knäroten. Och att ”rädda” knäroten genom

att stoppa skogsbruk i välskött skog måste ju vara ett slöseri med skattepengar.

STÖD AV SCA

SCA har bestämt sig för att hjälpa Robin vidare med juridiskt stöd.

– Det här är intressant för många skogsägare, eftersom vi ser allt fler avverkningsförbud med hänsyn till knäroten, säger Ola Kårén, chef för verksamhetsutveckling vid Skog och skötsel, SCA Skog. I flera fall har det, som i det här fallet, rört produktionsskog med låga naturvärden. Vi tycker att det är angeläget att se hur vi kan ta ärendet vidare.

Robin har nu två vägval. Han kan antingen överklaga själva beslutet eller prova att söka dispens från länsstyrelsen för att få avverka trots fynden av knärötter. Väljer han dispensansökan och får nej, så ska han ha rätt till ersättning, enligt aktuella domslut i liknande fall. Men vägen dit kan vara lång då statens pengar för att skydda skog är begränsade.

– Vi får se vad jag gör. Det är mycket att fundera på. Jag skulle aldrig kunna driva det här vidare på egen hand. Johan och SCA är ett bra stöd och jag har verkligen fått en bra uppslutning. Så jag ger inte upp, säger Robin med eftertryck. Men det är trist att känna sig överkörd av myndigheterna och inte få bestämma själv – det är egentligen sjukt hur vi skogsägare drabbas.

Knärot är en av de mest utbredda orkidéarterna, men är ändå fridlyst och dessutom rödlistad som Sårbar. Hur kommer det sig? Och behöver alla skogar där det växer knärot skyddas?

Din Skog bad Sebastian Sundberg, miljöanalysspecialist och ansvarig för kärlväxter vid SLU Artdatabanken, att reda ut några frågetecken.

FOTO: OLA KÅRÉN

Knärot (*Goodyera repens*)

Liten orkidé med starkt skydd

Berätta lite om knärot.

– Knärot är en lågväxt orkidé som blommar i juli-augusti. Blommorna är små och vita och bladen vintergröna. Den förekommer i nästan hela Sverige och trivs i äldre, gärna mossrik barrskog med blåbärsris. Den växer alltså i både gran- och tallskog, men vill inte ha varken för fuktig eller för torr mark.

– Knäroten är liksom andra orkidéer beroende av vissa marksvampar för att klara sitt vatten- och näringsbehov. Den växer långsamt, kan bli mycket gammal, är känslig för uttorkning och behöver därför en miljö med jämn fuktighet. Knärot är listad som en typisk art i habitatdirektivets naturtyper taiga och näringsrik granskog i Sverige. Den klassades som en signalart för värdefull skog enligt Skogsstyrelsens tidigare definition och i nyckelbiotopsinventeringen.

Vet man hur många knärötter det finns i Sverige?

– Det är inte känt, men uppskattningsvis finns det flera miljoner plantor. Liksom många andra växter bildar den kloner av bladskott från en krypande jordstam och en genetisk individ kan bestå av många plantor eller skott, vilket gör att en individ kan finnas över flera kvadratmeter.

Är den en ovanlig orkidé?

– Nja, alla orkidéer är relativt ovanliga men knärot är fortfarande en av de vanligare. Men den är fridlyst.

Varför är den fridlyst om den inte är sällsynt?

– För att den är en orkidé. Alla orkidéer i Sverige blev nämligen fridlysta 1993, oavsett om de var sällsynta eller inte. Det var troligen ett sätt att hjälpa tullen att stoppa handeln med vilda orkidéer, så att tullens personal inte skulle behöva känna igen varje orkidéart. Som en följd av fridlysningen har knäroten nu fått ett starkt juridiskt skydd eftersom fridlysta arter omfattas av artskyddsförordningen, som delvis är Sveriges uttolkning av EUs art- och habitatdirektiv.

Hur är det med rödlistan då?

– Den svenska rödlistan är en bedömning av enskilda arters risk att dö ut i Sverige. Till skillnad mot fridlysning har rödlistan ingen direkt juridisk status när det gäller att skydda arter, så en rödlistad art är inte automatiskt skyddad eller fridlyst. Bedömningarna av arternas rödlistestatus görs av oss på SLU Artdatabanken, med hjälp av bland annat registrerade fynd i Artportalen, forskningsrapporter och statistik. Knärot klassades som Sårbar i röd-

listan 2020. Det är en sämre status jämfört med tidigare, eftersom data visar att den minskat snabbt.

Vad menas med fynd i Artportalen?

– SLU Artdatabanken har ett publikt rapporteringssystem och databas som heter Artportalen, där såväl myndigheter som forskare och privatpersoner kan rapportera in och söka efter observationer av olika arter. På senare år har antalet inrapporterade fynd av knärot ökat rejält.

Betyder fler fynd att det finns fler knärötter än man trott?

– Nej, det indikerar att det finns ett stort intresse för knärot. Eftersom knärot betraktas som en signalart som missgynnas starkt av kalavverkning och dessutom har ett starkt juridiskt skydd har nog knäroten blivit ett redskap för att försöka hitta värdefulla skogar. Detta så att tillräcklig hänsyn kan tas vid eventuella skogsbruksåtgärder, samt att man letar aktivt efter den i avverkningsanmälda skogar.

Påverkar fler fynd knärotens status i rödlistan?

– Nej, det spelar ingen roll för vår bedömning. Knärot är en av de arter som sedan många år följs upp av Riksskogstaxeringen, som gör en statistisk beskriv-

Sebastian Sundberg

FOTO: ULE BJELKE

ning av den svenska skogen. Och det är främst baserat på den mätningen som knärotens starka minskning har konstaterats.

Hur påverkas knärot av skogsbruk?

– Den kan trivas i skog som har skötts om, som äldre ”bondskogar”, men klarar inte en kalavverkning eftersom den är känslig för torka. Däremot kan knärot klara en gallring. Populationen minskar då tillfälligt men försvinner inte helt. Klarar sig marksvampen som den är beroende av så klarar sig nog också knäroten.

Hur skyddas knäroten?

– I dag gör man en schablonmässig skyddszon på 40–50 meter runt områden där man hittat knärot. Inom skyddszonerna får man inte göra några åtgärder. Denna schablon tillämpas om skogen ska kalavverkas. För andra typer av avverkningar finns det i dag inga riktlinjer. Här skulle det behövas mer forskning.

Visar knärotsfynd att en skog är värd att skydda?

– Ja, tillsammans med andra signalarter kan den det, men naturligtvis så måste dess förekomst vägas samman med andra arter och strukturer. Så det är alltså inte givet att det finns generellt höga värden bara för att knäroten finns i en skog.

Vad får det för följder att man alltid skyddar områden där man hittar knärot?

– Knäroten kan tillsammans med andra signalarter användas i naturvärdesbedömningar och planering av naturvård. Att bara ta hänsyn till knäroten, när resurserna för att skydda skog är begränsade, ger inte en funktionell och kostnads effektiv naturvård alla gånger eftersom man kan tvingas spara skogar med lägre naturvärden bara för att det finns knärot där. Vid sidan av skydd av skog finns också möjligheten att börja använda mer varierade och hyggesfria skogsbruksmetoder i många av knärotens skogar. Skogsbruket behöver hjälpa till med att utveckla och använda varierade metoder med hänsyn till arters behov.

Vad borde göras?

– Jag tror att det behövs fler studier över hela landet för att se vad som gynnar knäroten. Kanske behövs olika stora skyddszoner beroende på var i landet knäroten finns? Med mer detaljerad kunskap om knärotens livsmiljökrav kan vi ge tydligare rekommendationer och inte schabloner.

– Kanske måste man tänka mer i ett landskapsperspektiv. Finns knäroten i landskapet? Kan den sprida sig och återkolonisera? Då kanske man inte behöver spara varje enskild fläck utifrån artens perspektiv. Men här krävs annan lagstiftning och praxis och där är vi inte ännu. Korta rotationstider i ett slutavverkningsskogsbruk leder dock otvivelaktigt till att knärot inte hinner etablera sig innan skogen avverkas igen.

KNÄROT

– allt vanligare verktyg för att stoppa skogsbruk

Många skogsägare har på senare tid drabbats av avverkningsförbud på grund av knäroten. Även SCA har flera pågående ärenden.

– Det blir allt vanligare med knärotsärenden, där markägare drabbas hårt. De nuvarande reglerna är orimliga, säger Ola Kårén, chef för verksamhetsutveckling vid Skog och skötsel, SCA Skog.

TEXT: MISAN LINDQVIST • FOTO: OLA KÅRÉN

– VI SKA SÅ KLART VÄRNA KNÄROTEN och skydda den, betonar Ola. Men det kan inte ske på bekostnad av att vi skogsägare förbjuds att avverka välskötta skogar som i många fall saknar höga naturvärden. Och det är ju det som händer i flera fall nu.

I den senaste rödlistan från 2020 klassas knärot som Sårbar eftersom SLU Artdatabanken gör bedömningen att knäroten minskat snabbt, en bedömning som bland annat är baserad på data från Riksskogstaxeringen.

– Men det är viktigt att veta att knäroten ändå är en relativt vanlig art med sannolikt flera miljoner plantor. Det är klart att vi ska ha en livskraftig population av knärot i Sverige, men det betyder inte att populationen inte tål en minskning, säger Ola och fortsätter:

– Riksskogstaxeringens data visar att under 1990-talet minskade knäroten kraftigt, men sedan 2000-talet verkar förekomsterna trots allt vara ganska stabila, även om de inte är lika stora som under 1990-talet. Under samma 20-årsperiod har över fyra miljoner hektar äldre skog avverkats, så frågan är hur känslig knäroten är för skogsbruk egentligen.

UNIK STÄLLNING

Knäroten är unik bland de skogsknuta kärlväxterna, eftersom den har en stor population samtidigt som den

både är klassad som Sårbar och är fridlyst.

– Knärot är ju en orkidé, och alla orkidéer är fridlysta oavsett om de är ovanliga eller inte. I och med fridlysningen omfattas orkidéerna av artskyddsförordningen. Därmed har knäroten nu fått ett starkt juridiskt skydd, fast den inte är särskilt sällsynt, säger Ola och fortsätter:

– Det gör att knäroten har blivit ett effektivt verktyg för dem som vill sätta stopp för skogsbruk. Vi vet att det finns ärenden där man aktivt letat knärot i områden som har anmälts för avverkning. Sedan hänvisar man till artskyddet, och även rödlistningen, för att få Skogsstyrelsen att stoppa avverkningen.

OKLART VILKEN HÄNSYN SOM GYNNAR

Om knärot finns på en avverkningsanmäld trakt leder det i stort sett alltid till ett avverkningsförbud runt knärötterna så att man i vissa fall måste lämna hänsyn som går långt utöver de målbilder för god miljöhänsyn som skogsbruket strävar efter. Men till att börja med kan avverkningen försenas rejält i och med att Skogsstyrelsen kan behöva inventera eller inhämta uppgifter. Dessutom har naturvårdsorganisationer möjlighet att överklaga Skogsstyrelsens beslut, vilket kan innebära dyra och långdragna rättsprocesser för skogsägaren.

– Men exakt vilken hänsyn som knäroten gynnas av verkar vara lite oklart. Istället får varje planta en schablonmässig skyddszon på ca 40–50 meters radie, vilket motsvarar 0,7 hektar. Det kan bli stora skyddsområden med avverkningsförbud om det finns många spridda förekomster av knärötter, menar Ola.

HITTAD I CONTORTASKOG

Knäroten trivs i äldre skog, och den hittas inte bara i orörda skogar utan ofta även i produktionsskogar där man har gjort åtgärder.

– På SCAs marker har vi hittat knärot i välgödslad och gallrad produktionsskog och till och med i contortatallskog! Det är ju inte den typen av skogar som brukar anses som skyddsvärda, säger Ola.

Om knärotsfynd leder till ett avverkningsförbud kan skogsägaren prova att begära dispens från art-

skyddsreglerna från länsstyrelsen. Nekas man det har markägaren troligen rätt till ersättning, eftersom man inte kan bruka skogen.

– Att staten betalar ersättning för att skydda områden med knärötter betyder att statens medel för att bevara skyddsvärda skogar i flera fall går till skogar som inte har höga naturvärden. Och eftersom budgeten för att skydda skog är begränsad räcker pengarna inte till att skydda de skogar som verkligen borde skyddas. Det är ett slöseri och leder till att vi gynnar en enskild art, i stället för att värna områden där flera arter gynnas, betonar Ola och fortsätter:

– Vi får också en ineffektiv naturvård. Om knäroten återfinns i en skog som skulle gynnas av viktiga naturvårdande åtgärder som naturvårdsbränning eller lövhuggning, så kan vi inte göra åtgärderna. Då gynnar vi knäroten på bekostnad av andra, mer hotade, arter.

HELHETSBEDÖMNING

Ola menar att det finns många frågor att besvara om knäroten, för att kunna ge den rätt skydd. Han konstaterar också att myndigheter har gett väldigt olika besked vad gäller knäroten, vilket gör det svårt att förutsäga vad som händer om knärot upptäckts i ens skog.

– Vi efterfrågar en helhetsbedömning där myndigheterna inte gör

schablonmässiga skyddszoner utan faktiskt bedömer skogens naturvärden i övrigt och hur hänsynen till knäroten prioriteras i ett landskapsperspektiv och inte bara för en avverkningstrakt i taget, säger Ola.

Ytterst handlar det om politiska beslut och att det krävs en tydligare lagstiftning, konstaterar Ola.

– I grunden handlar det här om hur Sverige har överimplementerat nationell lagstiftning för att uppfylla olika EU-direktiv. För knärotens del kan vi börja med att ändra de nationella fridlysningsreglerna. Det kan till exempel inte ha varit tanken att en art ska vara fridlyst när den inte är särskilt ovanlig. Vi måste rätta till lagstiftningen så att skogsbruket kan fortsätta att bidra med klimatsmart råvara för att tillverka produkter som ersätter fossilbaserade produkter, och på så vis vara en del i omställningen till en grön bioekonomi.

FOTO: MICHAEL ENGMAN

Ola Kårén, SCA Skog.

Först kändes det ganska grusamt att äga skog, tyckte Ewa Lögdberg i Tulleråsen, nordväst om Krokom. Men numera ger skogen mest glädje.

– Jag känner att jag har mycket bättre koll nu, tack vare min skogsbruksplan. Och det är en lättnad att se att utförda åtgärder blir så lyckade, säger hon.

TEXT: KERSTIN OLOFSSON • FOTO: GÖRAN STRAND

Skogsbruksplanen blev ett lyft för Ewa

Hur kommer det sig att du blev skogsägare?

– Jag köpte en släktgård av min morbror Lars-Göran Tulander för några år sedan. Det var egentligen själva huset som var intressant, eftersom jag och min sambo sökte efter bostad. Skogen fick jag mer eller mindre ”på köpet” och det kändes faktiskt lite grusamt att bli skogsägare.

Jag är uppväxt på en bondgård så skog är inte helt främmande för mig, men det är en helt annan sak att själv ha ansvaret för den. Men jag fick bra stöttning av nära och kära, som gjorde att jag kände att jag skulle klara av att sköta gården. I dag är jag tacksam för att det följde med skog.

Vad uppskattar du mest?

– Friheten i att kunna gå ut på mina egna marker, som det är gångavstånd till. Och det är roligt att märka att man klarar av att sköta om skogen och få känna sig lite stolt.

Vad är viktigast för dig när det gäller skogsskötsel?

– Att bedriva ett sunt skogsbruk, med hänsyn till alla som lever där och till kommande generationer.

Hur kom det sig att du beställde en skogsbruksplan?

– Min skog är väldigt välskött eftersom min släkt har tagit väl hand om den genom åren. Jag vill att den ska fortsätta att vara det, men det skulle vara helt omöjligt att ha full koll på skötseln om jag inte hade en plan.

Vad har du lärt dig tack vare planen?

– Det viktigaste är ju att man ser vad det krävs för åtgärder och när de bör utföras, men det är mycket annat som också är intressant. Det som jag har sett som ”en stor skog” har nu delats in i många små delar, med olika förutsättningar och behov.

Hur använder du din plan?

– Jag gillar både att bläddra i pärmen och att titta på planen digitalt via Skogsvinge när jag är på plats i skogen. Platsstjänsten i Skogsvinge är helt perfekt om jag är på ett skifte och inte vet exakt var jag befinner mig. Ibland kan det vara lite svårt att avgöra ifall skogen på grannskiftena ser likadan ut och det inte finns någon tydlig rågång. Men med Skogsvinge ser jag precis var jag är!

Och om jag är på ett skifte där jag funderar över skogens ålder eller undrar om jag borde göra någon åtgärd, så behövs det bara några klick så har jag svaret. Teknikens under!

Hur känns det att beställa åtgärder för din skog?

– Det kan ju vara en ganska stor fråga, sett till såväl pengar som resultat och känslor. För mig blev det en stor lättnad när jag såg att jag kunde lämna över ansvaret för en åtgärd till någon annan och sedan bli riktigt nöjd med resultatet. Att det fungerar att leja bort uppdrag och att jag kan förlita mig på att det kommer att bli bra.

Har du några tips till andra skogsägare?

– Var rädd om det du har och håll igång med åtgärder. Dra dig inte för att fråga om det är något du undrar över. Var inte rädd för att ta för er i skogen kvinnor. Vi behövs också här!

Mer om Ewa

Ålder: Fyller 30 år i sommar.

Familj: Sambon Daniel och hundarna Buster, Kipper, Mira och Rex.

Jobbar med: Driver eget företag inom hundbranschen och jobbar extra inom barnomsorgen.

Intressen: Natur, familjen och att fixa på gården.

Viktig näringspolitisk fråga: Äganderätten! Kommer jag att få styra över min skog framöver och i vilken grad i sådana fall?

Sköt om din skogsbilväg

Att vara noga med underhållet är viktigt när det gäller skogsbilvägar. De har nämligen en farlig fiende – och det är vatten. Genom att regelbundet se över vägen och göra rätt åtgärder i tid behåller du din väg torr och stark, och får den att hålla länge!

TEXT: MISAN LINDQVIST • FOTO: PER MATSSON

En skogsbilväg är en investering som förväntas hålla i många år, men då behöver man också ta hand om den. – Lika väl som man sköter om sin skog behöver man ta hand om vägarna, så att de håller länge och trafiken kan ta sig fram när det är dags för avverkning eller skogsvård. Välskötta vägar bidrar också till att transporterna blir säkrare. Som skogsägare har man även nytta av en välskött väg när det är dags för svampplockning, jakt och annat friluftsliv eftersom det blir lätt att komma ut i skogen, säger Matilda

Matilda Selander,
produktionsledare.

”Lika väl som man sköter om sin skog behöver man ta hand om vägarna.”

Selander, en av SCAs produktionsledare som arbetar med vägar.

VATTEN GÖR VÄGEN MJUK

På en ojämn väg kan det samlas vatten och det kan bildas spår när vägen trafikeras. Det börjar växa gräs och buskar i väglänterna och diken växer igen så att de förlorar sin funktion. Allt bidrar till att vägen inte kan torka upp som den ska.

– Vatten och skogsbilvägar är ingen bra kombination, säger Matilda. Ojämnheter i vägbanan kan leda till att vatten samlas och gör vägen mjuk, vilket innebär att den kommer att bli mer påverkad av trafiken. Om inte vägtrumorna fyller sin funktion eller diken inte är tillräckligt djupa kan det i värsta fall betyda att vatten börjar rinna över vägen och att vägen ”skärs” av.

Man bör även hålla koll på vegetationen.

– Förutom att vegetation binder fukt så försämrar sikten för förarna om det är mycket vegetation längs vägen, poängterar Matilda. De viktigaste åtgärderna för att behålla kvaliteten på vägen är att hyvla och buskröja vägen och rensa diken. Det bidrar till att vattnet leds bort och håller vägbanan torr.

Hur ofta vägen behöver underhållas beror främst på vilken typ av material som man har byggt vägen av och hur ofta och hårt den blir belastad. Även markens bördighet spelar roll eftersom det påverkar hur snabbt vegetationen växer upp längs vägen.

TITTA TILL DIN VÄG

– Det är bra att titta till sin väg årligen och sedan gör man åtgärder som buskröjning kanske vartannat till vart tredje år, medan hyvling görs vid behov. Det är bättre att hålla efter vägen regelbundet än att man låter den förfalla så mycket att det krävs stora åtgärder för att få den återställd, säger Matilda och tillägger:

– Håll koll på vägens skick så att du kan vidta åtgärder innan vägen går sönder. Då kan du förstärka partier där du misstänker att det kan bli problem, till exempel där det är lite fuktigt eller partier med lite sämre material.

Att underhålla vägar kräver i regel tunga maskiner och goda kunskaper, och därför är det ofta bra att anlita hjälp.

– Men om vägen inte är särskilt lång kan man ju till exempel buskröja längs vägen på egen hand, tipsar Matilda.

10

ÅTGÄRDER FÖR EN VÄG SOM HÅLLER I LÄNGDEN

FOTO: MAGNUS EKLUND

1 Snöröjning och snödikning

Om man vill kunna använda sin väg tidigt på barmarkssäsongen kan det vara bra att snöröja och snödika under mars-april. När man snödikar trycker man ut snövallarna vid sidan om vägen och frilägger vägens innerslänt. När snön sedan börjar smälta hamnar vattnet i diken och inte på vägen.

3 Buskröjning

När det har börjat växa sly och buskar i vägsänkor och diken blir det svårare för vattnet att rinna undan. Dessutom skuggar växtligheten vägen så att den torkar långsammare. Då är det dags att göra en buskröjning. Det sker vanligtvis med hjälp av ett buskröjningsaggregat som monteras på en hjullastare. Men ska man bara röja en kort sträcka kan man göra det själv med en vanlig röjsåg.

FOTO: SKOGFORSK

2 Isrivning

I samband med snöröjningen kan vägen även isrivs, så att man blir av med en del av istäcket. På så vis ser man till att så lite snö och is som möjligt lämnas kvar att smälta på vägen under våren. Det bidrar till att vägen torkar snabbare.

4 Hyvla vägen

Om vägen har fått potthål där det samlas vatten, om den har hjulspår eller överlag en ojämn yta så är det läge att hyvla. Man kan även behöva hyvla om vegetationen har vuxit in i vägbanan. Genom att hyvla bort det översta vägmaterialet, blanda runt det och fördela ut det jämnt över vägbanan igen får man en jämn vägyta. Man brukar även passa på att justera vägens lutning, så kallad bombering, så att den blir optimal. Det är viktigt att vägen är högst på mitten så att vattnet rinner av.

5 Kantskärning och upprustning med grävmaskin

Det finns flera alternativ att rusta sin väg, beroende på hur den ser ut. Vid en enkla upprustning är ett alternativ att göra en kantskärning. Det gör man när vägen har tryckts ut åt sidorna och blivit bredare, samtidigt som det har bildats nedtryckta spår och eventuellt en grässvål på båda sidor av vägkanten och i mitten. Med hjälp av en väghyvel skärs kanterna av och man hyvlar även bort grässvålen, eftersom den gör att fukten hålls kvar i vägen i stället för att avdunsta eller rinna ned i diken.

För att rusta en väg som redan innehåller mycket grus kan man göra en så kallad grusåtervinning. Då tar man till vara grus som finns i vägens innerslänt och hyvlar in det i vägen igen. Bäst resultat blir det om man också kompletterar med lite nytt grus efteråt.

Om din väg behöver en mer rejäl upprustning är det ofta bäst att använda grävmaskin. Med en grävmaskin kan man dra till diken, justera vägen, byta trummor och mycket mer.

6 Tid att dikesrensa

Om diken är igenväxta med gräs och mossor eller har täppts igen av material från vägen och dikeslänten är det bra att göra en dikesrensning med hjälp av grävmaskin eller hyvel, beroende på omfattning. Det är nämligen viktigt att vattnet kan rinna fritt i diken och ledas bort från vägen.

7 Rensa bort stenar

Tjälén kan lyfta upp stenar ur vägbanan, vilket kan orsaka skador på fordon. Man kan antingen fylla över stenarna med ordentligt med grus eller plocka upp stenarna. Det kan man passa på att göra med en grävmaskin samtidigt som man åtgärdar igenväxta diken.

8 Byta vägtrummor

Håll koll på dina vägtrummor och byt ut dem fort om de går sönder, annars kan det snabbt bli stora skador på vägen. Det är lätt hänt att man köper för små trummor när man ser hur torra diken är under sommaren, men tänk på att trummorna ska klara både skyfall och vårflood. Tänk också på att trummor ska läggas på rätt djup för att inte vatten ska ansamlas.

När en trumma kollapsar bildas det hål i vägen.

En trumma som ligger för högt i vägbanan kan behöva läggas om för att komma på rätt djup, eller så kan extra överfyllnadsmaterial vara lösningen om trumman redan ligger på rätt djup. En tumregel brukar vara att man minst ska ha 40 cm överfyllnad över trummor.

TIPS!

BYGGA SKOGBILVÄG – LÖNSAMT OCH MILJÖSMART

ATT HA BRA SKOGBILVÄGAR på sin fastighet är ofta centralt för att få ett lönsamt skogsbruk. Du får ett mycket bättre netto om virket inte behöver skotas så långt när det är dags för avverkning. Och du tjänar på att bygga vägar som håller året om, så att det går att avverka även under höst och vår.

Att bygga en väg ger även miljöfördelar. Man skonar marken från skador och minskar dessutom bränsleåtgången rejält om skotaren får ett kortare transportavstånd när det är dags att avverka. En skotare drar 40-50 gånger så mycket bränsle som en timmerbil!

9 Förstärka vägen

Ibland kan en väg som är blöt eller gjord av lite sämre material behöva förstärkas på ett avsnitt. Då hyvlar man först vägen för att få rätt lutning (bombering) och tillför sedan nytt material. Välj gärna ett grövre material till partier som är väldigt svaga eller blöta, och lägg sedan ett nytt lager med finare grusmaterial så att vägen blir körbar.

10 Vägbom

Det är alltid du som markägare som avgör om din väg behöver en vägbom. Men tänk på att en öppen väg bidrar till att fler kan ta sig ut i skogen. Ibland kan det dock vara bra att kunna stänga av sin väg, till exempel för att låta en nygjord väg vila i fred så att den packas ihop eller för att förhindra buskörning. Under tjällossning kan det också vara bra att stänga vägen, men öppna gärna upp den när den har torkat så att markerna åter blir tillgängliga för friluftsliv. Glöm inte heller att titta till din vägbom då och då, och byt ut den om den har gått sönder.

SÅ HÄR SKA VÄGEN SE UT!

En välskött väg är tillräckligt bred för ändamålet och har en jämn vägbana som är fri från gropar och växtlighet. Vägbanan har rätt lutning så att vattnet kan rinna av och längs vägen ligger vägtrummor som är rätt dimensionerade. Vägkanter och diken är fria från gräs och buskar. Det gör att vägen både håller sig torr och att det blir bra sikt.

SCAs VÄGEXPERTIS TILL DIN TJÄNST!

SCA HAR EN LÅNG ERFARENHET av skogsbilvägar. Vi har cirka 2 600 mil skogsbilvägar på våra egna marker, en sträcka som motsvarar mer än ett halvt varv runt jorden. Och varje år bygger vi runt 20 mil till – förutom alla vägar som vi bygger åt privata markägare.

Vi kan hjälpa till med allt från kalkyler och fältprojektering till byggnation och underhåll. När du anlitar oss för att bygga en väg så bygger vi enligt SCAs väginstruktion, om du inte har några andra önskemål. Det gör att du kan känna dig säker på att få en väg av riktigt hög kvalitet.

Lägger du mycket jobb på att ordna årsstämmor för vägsamfälligheter, trots att det är få personer som dyker upp och det inte finns så många frågor att diskutera?

– Då är det kanske läge att ändra stadgarna, så att ni bara behöver ha möte vart annat eller vart tredje år, tipsar Jan Wiklund på SkogensHus.

TEXT: KERSTIN OLOFSSON • ILLUSTRATION: PER MATSSON

Färre stämmor förenklar arbetet med vägsamfälligheten

Det är ofta en hel del arbete med att förbereda en årsstämma. Man ska bland annat skriva och distribuera kallelser på ett korrekt sätt och upprätta en verksamhetsberättelse. Sedan kanske det ändå bara är styrelsen som dyker upp på stämman, och möjligen någon fler.

– I många vägsamfälligheter finns det inte heller så många frågor att diskutera att det är angeläget att ha möten varje år. Om det till exempel bara handlar om att se till att vägen blir skottad och buskröjd så kan man ge styrelsen i uppdrag att ansvara för åtgärder och ekonomi ett par år, fram till nästa möte, säger Jan och fortsätter:

– Ofta är styrelsemedlemmarna engagerade i fler vägsamfälligheter, så sammantaget kan det bli en hel del jobb. Att glesa ut stämmorna är en fantastiskt bra möjlighet att göra arbetet

mindre tungrott! Men om det finns viktiga frågor att besluta om för vägen och det brukar komma många medlemmar till stämmorna är det däremot värdefullt att fortsätta ha stämmor varje år.

För att ändra intervallet mellan mötena krävs att stämman tar ett beslut om att ändra i stadgarna, så att redovisningsperioden och perioden mellan stämmorna blir 24 eller 36 månader, i stället för 12 månader.

– Det är inte många som vet att det här alternativet finns, men det är okej att förlänga intervallet så länge vägsamfälligheten inte bedriver näringsverksamhet, vilket det är få vägsamfälligheter som gör, säger Jan.

Om ni gör en förändring av stadgarna ska det anmälas till lantmäteriet och samfällighetsregistret.

3 SNABBA VÄGFRÅGOR INFÖR DEKLARATIONEN

Jan Wiklund,
SkogensHus

Får jag dra av den avgift som jag betalar till vägsamfälligheten?

– Det är mycket vanligt att skogsägare gör det, men det korrekta är att göra avdrag för sin del av de faktiska kostnader som vägsamfälligheten har haft under fjolåret. Be kassören att redovisa kostnaderna och sedan räkna ut din andel utifrån samfällighetens debiteringslängd. Debiteringslängden är det dokument som visar hur stor andel av vägens kostnader som respektive medlem ska

stå för. Du får dra av både kostnader och moms för din del.

I vanliga fall är Skatteverket mycket noga med att man har kvitton som underlag för avdrag, men i det här fallet räcker det med att kassören eller styrelsen intygar vilka kostnader som funnits.

Vad får jag dra av i deklarationen när jag bygger en egen skogsbilväg?

– När du bygger en väg som ska användas under en längre tid behöver du dela

upp avskrivningen på tio år, eftersom vägen har ett bestående värde. Du drar alltså av tio procent per år. När det gäller enklare grovbrutna vägar och drivningsvägar som bara används för en enda avverkning får du däremot dra av hela beloppet direkt. Detsamma gäller för vintervägar, för de är ju verkligen kortvariga.

Vad gäller kring avdrag för underhåll?

– Kostnader för reparation och underhåll, som hyvling och kantskärning, är direkt avdragsgilla. Om du byter ut trasiga trummor räknas det också som underhåll och du kan dra av kostnaden direkt.

Trähuset Bert

– för dig med barnasinnets kvar

LÄNGTAR DU EFTER ett eget trähus som väcker liv i din barndoms träkojdrömmar? Varför då inte skaffa Bert, ett litet hem format som en trädstam. Huset finns i många olika variationer som kan sättas samman efter behov. Tanken med Bert är att skapa en lekfullhet och få människor att uppleva arkitektur och natur genom barnens ögon.

Bert tillverkas av det österrikiska företaget Precht i samarbete med företaget Baumbau.

FOTO: PRECHT

Viktigt att lämna död ved på rätt plats

MÄNGDEN DÖD VED i produktionsskogen ökar tack vare den generella hänsyn som skogsbruket tar vid avverkning, genom att skapa högstubbar och bevara befintlig död ved. Den döda veden gör stor nytta, särskilt för många vedinsekter.

Nu visar forskning på SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, att det kan vara klokt att koncentrera den döda veden till vissa landskap med god potential för att gynna dessa vedinsekter. De kan då få en livsmiljö med tillräckligt mycket död ved. Det kan handla om planering inom ett hygge, men också inom ett landskap. Till exempel att man satsar mer på hyggen i landskap där det finns skog med höga naturvärden. För en art, större svartbagge, som lever på solbelyst björkved, har forskarna sett att det är bättre om veden koncentreras inom hygget.

19 000 000 m³

Så mycket sågade Sveriges sågverk under 2021

Allt fler fjällrävar

Skandinavien fjällrävar har blivit fler. Det visar resultatet från 2021 års inventering av fjällrävar i Norge och Sverige. Nu bedöms populationen vara uppe i strax över 470 vuxna fjällrävar.

Inventeringen utförs under vintern och sommaren, där vinterkontrollen visar på vilka lyor som är aktiva och därmed prioriterade inför sommarkontrollerna. Under sommarkontrollerna dokumenteras antalet nya kullar.

– 2021 års inventering visade på 118 registrerade nya kullar i Skandinavien, vilket är en tydlig ökning sedan året innan, säger Malin Åhl, handläggare på Naturvårdsverket.

FOTO: PIXABAY

I ett bortglömt arkiv med sex miljoner dokument hittade Peter Mosten ett recept på mousserande björkvin från 1785. Det är början på historien om Savhuset i Östersund, som efter ett decennium av experimenterande i dag tillverkar 100 000 flaskor ädla drycker baserade på björksav.

– Min drivkraft är den jämtländska tjurskalligheten och min tro på skogen som råvara, säger Peter.

TEXT: MISAN LINDQVIST • FOTO: SAVHUSET

Peter gör bubbel av björksav

Uppväxt med en far och farfar som båda arbetade i skogen var det tänkt att Peter skulle bli jägmästare. Men hur det nu var så blev han ekoingenjör istället.

– I slutet på 1980-talet fick jag i uppdrag att kartlägga och vitalisera ett arkiv som kemiingenjören Gunnar Jegrelius hade lämnat efter sig. Arkivet bestod av sex miljoner dokument, fördelade på 800 hyllmeter, och ingen visste hur man letade i det.

NÄRA DÖDEN-UPPLEVELSE

Peter lyckades med uppdraget att indexera det omfattande materialet och det var då han hittade ett recept utrivet från en svensk bok tryckt 1785.

– Det beskrev hur man gjorde mousserande vin av björksav, vilket väckte min nyfikenhet. Jag bestämde mig för att testa receptet. Det första försöket bjöd jag

min blivande fru på, men det gick så där. Hon beskrev det som en nära döden-upplevelse.

Vinet kasserades men hans fru blev, som tur var, inte avskräckt. Några år senare fick dock Peter ett ultimatum av henne.

– Jag gjorde alla mina experiment på nätterna hemma i köket, vilket inte var så lyckat. Så min hustru sa att antingen fick min försöksverksamhet flytta eller så skulle hon och barnen flytta. Tack och lov kunde jag flytta min verksamhet till det stora köket på den då nedlagda flygflottiljen på Frösön.

OMFATTANDE PRODUKTION

Efter tio år av försök lyckades Peter till sist få fram sitt mousserande vin och varumärket Sav™ var fött. I dag leder han en omfattande produktionsanläggning vid Storsjön i Östersund, med ett

Peter Mosten är grundare av varumärket Sav™, vars mousserande vin bygger på ett recept från 1785.

dedikerat arbetslag på fem personer och försäljningsorganisationer på olika platser i världen.

– Vi tillverkar 100 000 flaskor om året, men har kapacitet för det dubbla. Förutom Sav Sparkling gör vi snaps, glöggen Glöd, en alkoholfri Glöd och ett stilla vin. Vi finns i Systembolagets beställningssortiment och så säljer vi mycket till finare restauranger i Sverige, Holland, England och USA. Skandinavisk mat har god renommé och man vill gärna ha drycker som passar till smakerna. Vi är även på god väg att ta oss in i Kina och Sydkorea, vilket är jättekul även om det kräver mycket arbete.

BJÖRKAR RUNT STORSJÖN

Bakom framgången står, förutom allt arbete och engagemang, ett stort antal björkar som finns inom tre mils radie från Östersund. Alla utvalda björkar är nog kontrollerade av Peter.

– Runt Storsjön växer björkarna fantastiskt bra

Björksaven tappas från björkar som växer i den mineralrika jorden runt Storsjön. Björksav som inte går direkt till produktionen fryser man in för att kunna hålla igång tillverkningen under hela året.

och den mineralrika jorden gör att saven blir som ett hälsoelixir, rik på nyttiga aminosyror och näringsämnen. Det är viktigt att björkarna inte står för nära vägar så att de drar till sig föroreningar. Jag smakar alltid av all sav när den är nytappad, och har den inte rätt smak så kasserar vi den och så ser vi till att inte använda just den björken fler gånger, säger Peter och fortsätter:

– Björkarna ska vara minst 30 år gamla, för då är de mindre känsliga för angrepp. När vi har tappat ett träd får det vila i fem år innan vi tappar det på nytt. Jag är mån om att träden ska må bra.

Peter är själv skogsägare, men hans björkar har redan nyttjats under alla tidigare försök. Nu har han istället skrivit avtal med ett 30-tal andra skogsägare om att han får tappa björkar på deras marker. SCA är en av markägarna som bistår med björksav.

Savhuset tappar ungefär 100 000 liter björksav varje vår, då tjälen har gått ur marken. Tidsspannet är bara cirka 20 dagar, så då är det intensivt.

KLASSISK MUSIK UNDER JÄSNINGEN

Björksaven förädlas först till ett stilla vin som fermenteras till en alkoholhalt på elva procent. Det görs i stora tankar där låg temperatur och en specialodlad jäst ger det resultat som Peter eftersträvar. Och under jäs-

ningen spelas det alltid klassisk musik i tankrummet.

– Jo, det är sant, säger Peter. Jag hade problem med jäsningseffekten i början, men så en dag noterade jag att när jag spelade musik på P2 så fick vi det resultat vi vill ha. När vi inte hade musiken på så försämrades jäsningen. Därför spelar vi alltid klassisk musik i tankrummet nu, för man ändrar inte på ett vinnande koncept!

– Björksaven är faktiskt rätt egensinnig, ungefär som en busig hundvalp. Det krävs stor erfarenhet av hur den beter sig för att få rätt resultat.

SMAK AV HONUNGSMELON OCH ÖRTER

Det stilla vinet läggs på flaskor och får jäsa vidare under minst 14 månader, på samma sätt som vid klassisk champagnetillverkning. Under den tiden ökar trycket, de fina bubblorna bildas och smaken som ger Sav Sparkling sin unika karaktär utvecklas.

– Det är fantastiskt gott, med små fina bubblor och en frisk, fruktig doft med toner av vårbjörkar och smak av honungsmelon, mandel, örter och päron, beskriver Peter.

När jäsningen är klar vrids alla flaskor för att få ner jästen till halsen, sedan tas flaskorna ut och man fryser ner halsen för att kunna öppna flaskan och ta ut jästen.

– Sedan får flaskan en ny kork och därefter är Sav Sparkling klar. Från början skötte jag detta för hand, men det gick hårt åt mina axlar och tummar, så nu har vi robotar som gör det mer effektivt.

FÖRÄDLA SKOG

Av det stilla björkvinet som blir kvar efter att det mousserande vinet har tillverkats görs andra drycker.

– Det var ju synd att behöva slänga det, så nu gör vi både snaps, glögg och vin. Vi har som mål att ta fram två nya produkter per år, eftersom jag gillar att utveckla nya saker.

Peter tycker att det är extra roligt att kunna förädla just skog.

– Skogen är enormt viktig, både som råvara och som kolfälla för klimatet. Jag önskar att vi kan hitta nya vägar för skogen som resurs, där vi har mer nytänkande än det finns i dag. Skogen är en fantastisk resurs för så mycket. När jag inte jobbar med Savhuset ägnar jag mig åt min och min brors skogsfastigheter som vi har här i Jämtland. Skogen ger mig balans i livet.

Han ser ljus på framtiden. Av de tre visioner, som han satte upp när Savhusets verksamhet tog fart, har två redan slagit in.

– Vi finns på Systembolaget och vi har varit med på CNN. Sedan drömmer jag om att få vara med på

Nobelbanketten – vi har varit med som fördrink på efterfesten men det är ju banketten som räknas. Och om tio år tror jag att Sav är ett gediget varumärke med flera produkter som säljs över hela världen.

Savhuset tillverkar idag mousserande vin, glögg, snaps och vin. De senaste produkterna är Sav Fjällvin och Sav Snö, en mousserande glögg. Ambitionen är att ta fram två nya drycker per år.

Nya ansikten

JACOB CARLSSON,
virkesköpare i Robertsfors

Jag bor i: Bäck, Robertsfors kommun.

Bakgrund: Närmast kommer jag från Skogforsk i Sävar där jag arbetade med försöksinventeringar runt om i Norrland. Innan dess jobbade jag som jaktguide i Västerbottens inland och fjäll.

Familj: Sambo, hund, katt och höns.

För mig betyder skog: En fri plats utan stress.

Bästa tipset till skogsägare: Besök din skog ofta, det mår både du och skogen bra av.

Person jag beundrar: Människor som vågar följa sina drömmar.

Favoritprogram på TV: Vinterstudion, framför allt skidskytte.

Drömsemester: Bilsemester i Alperna.

Jag skulle vilja uppleva: En vecka i fjällen med enbart perfekt väder.

MIA LINDAHL,
virkesköpare
i Kalix/Haparanda

Jag bor i: Kalix-Nyborg.

Bakgrund: Kommer närmast från Jägareförbundet.

Familj: Min man, två barn och tre hundar; östsibiriska lajkor.

Det gillar jag med skog: Friheten, doften och att bara vandra.

Bästa utflyktstipset: I det enkla finns det bästa! Ta med familjen, packa väskan med kaffe/korv och fika och gör upp en eld vid en sjö eller till fjälls.

Favoritresemål: Vi är väldigt mycket i fjällen året om. Utanför Sverige åker vi gärna till Medelhavet.

Jag skulle vilja testa: Att åka på en långresa med familjen.

Jag blir glad av: När folk runt omkring mig mår bra!

Tre ord som beskriver mig: Glad, driven och social.

Om jag var en bil skulle jag vara: En Toyota Hilux.

EMELIE GAREFELT,
virkesköpare i Sollefteå

Jag bor i: Sollefteå.

Bakgrund: Blev skogsmästare i juni 2021. Jag har även sommarjobbat en hel del åt SCA.

Familj: Sambo och hunden Kaito.

Om jag var ett träd skulle jag vara: En tall, för de är ju väldigt fina.

Min favoritplats i skogen: Förmodligen vid en fin fiskesjö eller uppe på en höjd med fin utsikt.

Det inspirerar mig i jobbet: Andras och egen framgång. Kollegorna utgör en stor del av min inspiration och det finns många förebilder. Sedan är det roligt att göra andra människor glada.

Senaste lästa bok: Jägar-examensboken.

Jag drömmer om: Att bygga en egen fjällstuga.

Det har jag alltid i resväskan: Något ätbart! Aldrig ut på tur utan något att äta. Är det vinter tar jag gärna med skidorna.

MARCUS BELDT KARLSSON,
virkesköpare Torp norra

Jag bor i: Lillmörtsjön.

Bakgrund: Skogsmaskinförare och skoglig planerare.

Familj: Sambo och sonen Elias samt 5 hundar.

Det gillar jag med skog: Jakt, fiske och lugnet.

Favoritapp: Tracker hunter.

Jag blir glad av: Att vara ute i skog och mark tillsammans med familjen och laga mat över öppen eld.

Jag blir arg av: Då jag kör fast och när det är något jag inte kan.

Jag är bra på: Att laga mat.

Jag skulle vilja prova: Att vara renskötare.

Det gör jag helst en ledig dag: Renoverar på vårt nyinköpta hus.

BENGT PERSSON,
virkesköpare
i Söderhamn/Bollnäs

Jag bor i: Trönö, 1,5 mil utanför Söderhamn.

Bakgrund: Virkesköpare i nio år, och innan dess arbetade jag som skogsmaskinförare och med manuellt skogsarbete.

Familj: Fru, 3 utflugna barn, 2 älgghundar.

Mitt råd till dig som äger skog: Røj och sköt om dina ungskogar och måla dina rågångar.

Det inspirerar mig i jobbet: Kontakten med skogsägare.

Favoritapp: biathlonresults.com, en app för bland annat World cup-skidskytte.

Det gör livet gott att leva: Familjen, vänner, jakt och den egna skogsfastigheten.

Drömsemester: Island.

Jag skulle vilja prova på: Att testa glidet på ett par skidor som Perry Olsson vallat och jämföra med min egen vällning.

Det bästa med vårvintern: Den 5:e årstiden, med det återvändande solljuset, skare för skidåkning och isfiske.

Det vet inte många om mig: Har fått en harr på över 1 kg i hemområdet.

PER NORDVALL,
virkesköpare
i Ramsele/Edsele

Jag bor i: Hammarstrand.

Bakgrund: Ägt och drivit PN Jakt AB sedan 2005 samt jobbat med skogskonsulttjänster åt SCA sedan 2008. Driver idag ett flertal bolag, däribland Skogskonsulterna i Norrland AB.

Familj: Sambo och dottern Tyra 1 år samt 4 jämthundar och en östsibirisk laika.

För mig betyder skog: En säker investering inför framtiden!

Det ser jag helst på tv: Solsidan.

Bästa reseupplevelsen: Kalifornien.

Bästa köpet: Köpet av vår gård och att sedan få forma/skapa och renovera precis som vi vill ha det.

Person jag beundrar: Elon Musk, för hans förmåga att genomföra alla idéer!

Det gör jag helst en ledig dag: Jagar med någon av mina hundar, alternativt kör skoter till fjälls.

Tre personer jag tar med till en öde ö: Malin, Tyra och mamma, personer som betyder mycket!

Dold talang: Spela brännboll.

Sofia Johansson,
affärsstrateg vid SCA Skog

Fortsatt stabil virkesmarknad

Hur är läget på virkesmarknaden?

– Det är fortfarande en stark efterfrågan på timmer, även om den inte är lika hög som när coronapandemin skapade en byggboom. När det gäller massaved är det fortsatt en mycket god tillgång, med stora lager som följd.

I början av vintern pratades det om en vikande efterfrågan på sågade trävaror. Blev det en nedgång?

– Ja, det kom en nedgång som påverkade både efterfrågan och prisnivån på sågade produkter. Glädjande nog får vi nu signaler om att efterfrågan börjar öka igen och vi tror att 2022 blir ett bra år.

Lagren av massaved har varit höga en längre period. Kommer det någon vändning?

– SCAs stora satsningar i Norrland skapar en ökad efterfrågan på massaved. I Obbola bygger vi världens största kraftlinermaskin och ökar därmed kapaciteten från 450 000 ton till 725 000 ton per år. Vid Ortvikens industriplats i Sundsvall bygger vi en ny anläggning för produktion av CTMP-massa, med en kapacitet på 300 000 ton per år. Båda anläggningarna tas i drift under 2023 och de garanterar en trygg efterfrågan på virke under många år framåt.

Hur har vintern varit vädermässigt, sett till möjligheterna att avverka och transportera virke?

– Det har varit mycket fina förutsättningar, med rejält frusna vägar och tjälad mark i skogen.

Hur påverkas branschen av den ökade inflationen?

– Priserna för drivmedel har ökat kraftigt och det är en av de stora anledningarna till att inflationen dras upp. Prisökningarna har en stor påverkan på kostnaderna för både avverkning och transporter.

Har du något säsongsanpassat tips till skogsägare?

– Nu börjar det bli tid att ge sig ut och titta till sin skog. Ett tips är att ta turskidorna eller skotern och ge sig ut tidigt på morgonen, medan det ännu är skare. När snön har tinat bort är det ett perfekt tillfälle att kontrollera sina föryngringar. Planterna syns bättre innan vegetationen runt omkring tar fart.

TRE GENERATIONER med skogen i centrum

Mer om Ida och Fredrik

Skogsägare: Ida Westin, 34 år, Fredrik Westin, 37 år.

Bor i: Umeå och Sävar.

Det viktigaste med att vara skogsägare: Känslan av att kunna gå på sina egna marker, att ta med barnen ut och visa att det är roligt med skog.

Om framtiden: Vi har inte stängt dörren för att köpa till lite mer skog.

Syskonen Ida och Fredrik Westin har skogen i blodet. Nu har de som fjärde generation tagit över släktens skogsfastighet söder om Sävar i Västerbotten.

– Den här gamla tallen lämnades kvar vid en avverkning som gjordes när mormor var barn och den fick stå kvar även när det var dags för oss att avverka, berättar Ida och pekar på en maffig fura.

För Ida och Fredriks mormor, Kerstin Marklund, har skogen alltid stått i centrum. Kerstins pappa köpte ett hemman i mitten av 1950-talet och sedan köpte han till några fler skiften.

– Det var bara skog som gällde hemma hos oss, det pratades inte om annat, säger hon.

Men det blev inte för mycket av det goda, utan Kerstin är tacksam för allt hon fick lära sig och för att hon fick följa med ut i skogen redan som liten.

PLANTERADE SKIFTET

– Jag har planterat hur mycket skog som helst genom åren. Och det var inte på det moderna sättet med ett planteringsrör, utan då hade man med sig en hink med jord, en spade och en pinne för att göra ett planteringshål. Planterna bar man med sig i en säck med blöta trasor, så att de inte skulle torka, berättar hon.

När Kerstin var i 15-årsåldern planterade hon precis på det område där vi träffas en halvgrå dag i januari för att prata om familjens skog. Vid planteringen var området ganska kallt, som det brukade vara efter avverkningar på den tiden, men Kerstin kommer ihåg att hennes pappa valde att lämna kvar en uppvuxen tall. Och den står alltså kvar än i dag.

– Jag minns inte varför just den tallen sparades men jag var väldigt mån om att den skulle stå kvar även nu, när skogen runt omkring hade vuxit upp igen och det var dags för Ida och Fredrik att avverka här.

FÖRVALTAR ARVET

Ida och Fredrik är relativt nyblivna skogsägare. Det är ungefär ett år sedan familjen gjorde generationsskiftet

– Generationsskiftet känns helt rätt. Vi är så glada över att Fredrik och Ida ville ta över, så att skogen stannar i familjen. Och det är en trygghet att Mats är med som rådgivare, konstaterar Helen Westin.

– Vi vill att barnen får känslan att det är roligt att vara i skogen, säger Ida Westin. Här tillsammans med dottern Freja, 4 år.

Skogen som Ida och Fredrik tagit över är väl omhändertagen av tidigare generationer. Gamla bilder på mormors bror John Johansson visar hur han arbetade med att stamkvista för att virket skulle få riktigt fin kvalitet. Bilderna är från det bestånd som nu har avverkats.

”Att äga tillsammans innebär att vi får fler tillfällen att ses. Vi har barn i samma åldrar, så det blir även roligt för dem att vi kan träffas allihop ute i skogen.”

och de tycker att det känns fint att ha tagit över fastigheten som gått i arv från mormors far vidare till mormors bror, mormor och till deras mamma Helen.

– Vi vill förvalta arvet och förhoppningsvis föra det vidare. Det viktigaste för oss är själva känslan av att äga skog och att få möjlighet att ta med barnen ut på de egna markerna, precis som vi själva fick följa med våra föräldrar när vi var små, säger Ida.

– En höjdpunkt blir att gå ut och hugga en julgran på sin egen mark. I år fick vi tag i en riktig Kalle Anka-gran, berättar Fredrik nöjt.

VILL VARA AKTIVA

Han och Ida har som ambition att själva vara aktiva i skogen, i den mån tiden räcker till. Ida ska ta motorsågskörkort framöver och kanske blir det också en jägarexamen så småningom. Fredrik jagar redan på markerna och jobbar gärna med motorsågen.

– Jag ser fram emot att åka ut en tidig lördagsmorgon och dra fram några vindfällan, säger han.

Både mormor Kerstin och mamma Helen är tack-samma för att Ida och Fredrik var intresserade av att ta över fastigheten.

– Jag kände att det var dags att göra ett generationsbyte. Självklart önskade jag att fastigheten skulle stanna i familjen, men barnen kunde ju lika gärna ha sagt att de inte var intresserade. Det är helt suveränt att de ville! Och det är extra roligt att de är relativt unga när de tar över, så att de hinner se skogen växa och göra många olika åtgärder. Allt tar ju tid med skog, konstaterar Helen.

EN ANLEDNING ATT SES

Ida och Fredrik kände aldrig någon tvekan kring att bli skogsägare. De tvekade inte heller kring att äga fastigheten gemensamt.

– Vi har pratat igenom det ordentligt och känner att vi är på samma bana. Vi har samma mål och vill sköta skogen väl, med en god produktion men med respekt för allt och alla som lever där, säger Ida.

– Att äga tillsammans innebär att vi får fler tillfällen att ses. Vi har barn i samma åldrar, så det blir även roligt för dem att vi kan träffas allihop ute i skogen, tillägger Fredrik.

Och om Ida och Fredrik skulle bli tveksamma kring någon skoglig åtgärd så har de ett bollplank med

– Den här tallen lämnades kvar vid en avverkning när jag var barn. Det var viktigt för mig att den fick stå kvar även nu när det var dags för nästa avverkning, säger Kerstin Marklund.

Mats Lindfors har hängt med familjen länge. Han har gjort affärer med tre generationer.

3

SKOGSÄGARTIPS FRÅN MATS LINDFORS

- En skogsbruksplan är en ovärderlig hjälp eftersom den ger en bra överblick och skapar lugn och kontroll. Åtgärdslistan är särskilt viktig, eftersom man ser vad som behöver göras under olika år.
- SCAs digitala tjänst Skogsvinge ger värdefull information om både skogen och ekonomin. Det är till god nytta vare sig du sitter hemma och surfar omkring på din fastighet eller om du kopplar upp dig när du är på plats i skogen.
- Se till att du har en rådgivare som du känner förtroende för och som kan ge dig råd både för stunden och på längre sikt.

gedigen erfarenhet. Mats Lindfors på SCA känner till fastigheten mycket väl eftersom han har varit rådgivare åt både mormor Kerstin och mamma Helen. Nu har han även inlett ett samarbete med Ida och Fredrik.

– Att få jobba med tre generationer skogsägare är verkligen unikt. Det är roligt och känns som ett stort förtroende, säger Mats som tidigare varit anställd åt andra företag i regionen men sedan ett halvår är virkesköpare och gruppchef vid SCA, med placering i Robertsfors.

Just på den här platsen ordnade Mats faktiskt en skogsdag 2011, i samband med att han hjälpte Kerstin att gallra beståndet.

– Nu har jag varit involverad i förnygringsavverkningen av samma bestånd och ska även se till att området blir markberett och planterat, så att nästa generation skog får optimala förutsättningar. Det är roligt, säger Mats.

FANTASTISKT REDSKAP

Mats främsta råd till skogsägare är att skaffa en skogsbruksplan för fastigheten, om det inte redan finns en.

– En plan är ett fantastiskt redskap som ger full

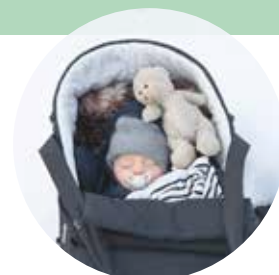
koll på vad som behöver göras framöver. Det underlättar vardagen som skogsägare, säger han.

Ida och Fredrik nappade direkt på Mats förslag om en plan och till sommaren börjar den att produceras.

– Förr i tiden var det ju vanligare att man jobbade så mycket själv i skogen att man kände till varje liten plätt. Eftersom vi har heltidsjobb och är mitt i småbarnsåren kommer vi inte att ha tid att vara ute så mycket att vi får så bra koll. En skogsbruksplan blir därför ett väldigt bra hjälpmedel, säger Ida.

Både hon och Fredrik har börjat bekanta sig med SCAs digitala tjänst Skogsvinge och ser fram emot att skogsbruksplanen blir färdig och tillgänglig där.

– Vi har mycket att lära oss kring skogsskötsel, men ser till att använda oss av de praktiska hjälpmedel som finns. Att vi har Mats som rådgivare känns som en extra trygghet. Nu ska vi förvalta fastigheten på bästa sätt och försöka väcka intresset hos våra barn, så att de förhoppningsvis vill ta över skogen efter oss någon gång i framtiden, säger Fredrik.

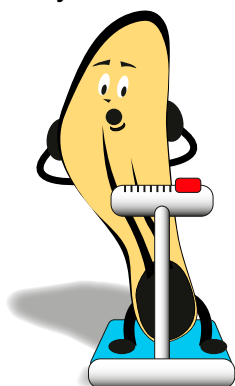

Lilla Axel, tio veckor, är den yngsta medlemmen i släkten och son till Ida Westin och Christoffer Lundström.

Kort och gott om

Hur många frön finns det i en kotte? Varför har fröna bara en vinge? Och hur många badkar med kottar krävs det för att få de antal plantor som Sverige planterar varje år? Detta och mycket mer får du svar på i vår spännande kott- och fröfakta.

ILLUSTRATIONER: PER MATSSON

LÄTT- VIKTARE

Tall- och granfrön väger ca 4-10 mg. Tallfrön väger lite mer än granfrön.

20-30

Så många levnadsdugliga frön finns det i en grankotte. Tallkottar har något färre.

KLÄNGNING

Så kallas processen för att få ut fröna från kottarna. Då utsätter man kottarna för torr och kraftig luftväxling så att de öppnar sig och fröna frigörs.

BEVINGADE FRÖN

Barträdens frön är utrustade med en vinge så att de kan spridas med vinden. Forskning har visat att bevingade frön har funnits i 270 miljoner år! De allra första barträden experimenterade med olika sorters frövingar tills de hittade en optimal design – och det är den som finns på dagens barträd som gran och tall.

5 650 BADKAR

Svenska plantskolor producerar cirka 400 miljoner skogsplantor per år. För att täcka fröbehovet till dessa behövs det 5 650 badkar fulla med kottar.

VILA KALLT

Torkade frön går bra att lagra i luft-täta behållare, helst i en frys, men en kyl kan också fungera.

Fröår

Så kallas de år då fröspridningen är särskilt riklig. Det gäller särskilt granen, som vissa år helt kan sakna frön, för att andra år sprida väldigt mycket frön.

kottar och frön

25-30 % bättre

Dagens förädlade plantor ger skogar som växer cirka 25-30 procent bättre än oförädlade skogar. I flera decennier har man "avlat" på de träd som växer allra bäst och fått fram bättre och bättre kvalitet på frön och plantor. Det kortar skogens omloppstid och ökar lönsamheten i skogsbruket.

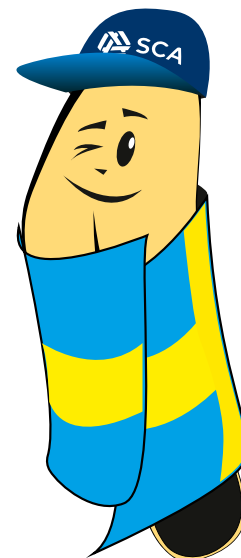
STRESS = FLER KOTTAR

Torka och värme ger stressade träd, vilket i sin tur betyder fler kottar. När det blir väldigt torrt och varmt så signalerar det till träden att "nu är det släktens överlevnad som gäller – dags att skicka ut avkommor".

95 % SVENSKA FRÖN

De plantor som SCA erbjuder har till största delen svensk härkomst. Över 95 procent av våra frön kommer från Sverige, främst från fröplantager och en mindre andel från skogar. En fröplantage består av utvalda träd som ska ge plantor med de bästa egenskaperna, så att skogen växer och mår bra.

10 000 till 30 000 kr

Så mycket kan
ett kilo frön kosta.

125 miljoner frön

Under 2021 sådde SCA 125 miljoner frön på sina plantskolor Bogrundet och Wifstamon.

1 KG TALLFRÖ

Det räcker för
att så cirka
tre hektar.

Vattnet löper genom skogslandskapet likt ett livgivande nervsystem. Att skydda det är en viktig del i skogsbruket och det behöver inte vara krångligt.

Några exempel på åtgärder som gör stor skillnad är att spara kantzoner och bevara naturvärden, liksom att bygga överfarter och risa körvägar för att undvika markskador.

TEXT: MISAN LINDQVIST
FOTO: MAGNUS EKLUND

Sverige är ett land som är rikt på vatten, med cirka 100 000 sjöar och över 50 000 mil vattendrag. När skogen brukas påverkar det vattnet på olika sätt.

– Vattnet har en stor betydelse för allt levande, så det gäller att vi är rädda om det. Som skogsägare har man ett stort ansvar, säger Mariana Jussila Wahlberg, SCAs naturvårdsspecialist i Norrbotten.

HEM ÅT VÄXTER OCH DJUR

I skogen finns allt från små gölar, surdråg och våtmarker till bäckar, åar och sjöar. Vattnet och områdena runt omkring är hem åt mängder av djur och växter.

I bäckar och sjöar lever bland annat fiskar, musslor och andra vattenlevande organismer. De kan vara beroende av exempelvis klart, strömmande vatten, att vattnet inte blir för varmt och att det finns tillräckligt med mat. I områdena runt vattendragen finns ofta mängder av arter av till exempel mossor, lavar, örter, insekter och fåglar. Många arter som lever här är anpassade till en miljö som

inte förändras så mycket. De vill helt enkelt ha lugn och ro. Många av dem uppskattar också fukt och skugga.

– Det är alltså inte bara själva vattnet som måste skyddas, utan man måste även ta hänsyn till de områden som ligger närmast vattnet och lämna så kallade kantzoner som inte avverkas, säger Hanna Engström, områdeschef för skog och skötsel vid SCA.

UNDVIKA KÖRSKADOR

När det är dags för åtgärder i skogen måste man fundera över hur det kan påverka de vattenmiljöer som finns.

– Det viktiga är att tänka till före.

Oavsett om man ska markbereda, plantera, avverka eller bygga en väg så måste man se till att man orsakar så lite påverkan som möjligt, säger Mariana.

En stor bov är körskador orsakade av skogsmaskiner

– SCA arbetar mycket med att minimera körskador eftersom de kan orsaka stora problem. Slammet från körspåren kan slamma igen vattendrag och försämra vattenkvaliteten och livsmiljön för de djur och växter som lever där, säger Mariana. Många vattenlevande organismer kan skadas eller till och med dö om det kom-

Hanna Engström, områdeschef för skog och skötsel vid SCA, och Mariana Jussila Wahlberg, SCAs naturvårdsspecialist i Norrbotten, har lång erfarenhet av skogsskötsel och hur man arbetar med att skydda vattendrag i skogen.

mer slam i vattendraget. Även fisk som öring är mycket känslig för slam.

Körskador innebär också en ökad risk för att det kvicksilver som finns bundet i marken läcker ut och når vattendragen. Bundet kvicksilver i torr mark gör ingen skada, men i blöta områden omvandlas det till metylkvicksilver som är mycket giftigt och lagras i fettvävnader hos djur och människor.

– Det kan vara svårt att helt undvika att köra över fuktiga partier och vattendrag vid en avverkning eller markberedning, men måste man göra det så är det viktigt att göra stabila kavelbroar av virke

och att risa och kavla körvägar så att marken skyddas. Här är SCAs SED-metod till stor hjälp, säger Hanna.

BRA MED AKTIVA ÅTGÄRDER

Om man vill värna lite extra om vattnen i sin skog finns det en del aktiva åtgärder man kan göra, som att till exempel ta bort vandringshinder för fisk och hjälpa känsliga arter som lever i vatten.

– Men som enskild skogsägare kan det ibland vara svårt att agera på egen hand. Då kan man kolla med sin länsstyrelse om det finns pågående vattenprojekt som man kan vara med i. SCA deltar i flera så-

dana projekt, säger Mariana.

Det kan också vara bra att prata ihop sig med andra skogsägare innan man ska göra åtgärder.

– Ett vattendrag som löper genom skogen berör ju ofta inte bara en markägare, utan flera. Om man samverkar med dem som äger skogen längre upp- och nedströms vattnet kan man ofta få större nytta av åtgärderna, säger Mariana.

Som skogsägare är det alltså bra att ha lite koll på sina vattendrag, men naturligtvis behöver man inte kunna allt. Du kan alltid vända dig till din virkesköpare för att få stöd och råd.

KANTZONEN – en fristad

Här har en kantzon sparats vid en föryngringsavverkning. Bäckens skymtar i luckan mellan de lämnade träden och i förgrunden syns den uppväxande ungskogen.

Städa inte bäcken – död ved gör nytta

Har du en bäck som du upplever som lite skräpig, med stockar och grenar i vattnet? Grattis, då har du troligen en bäck som kan göra stor nytta för olika arter!

DÖD VED I EN BÄCK bör inte tas bort. Den bidrar nämligen till att öka variationen i vattenmiljön och har stor betydelse för vattendragens funktion och biologiska mångfald. Veden skapar till exempel ståndplatser för fiskar, där strömmen inte är så stark och där de får skydd mot rovdjur. När mängden död ved ökar blir det också fler lek- och uppväxtområden för exempelvis öring.

Dessutom ger den döda veden livsmiljöer åt arter som behöver fuktig eller blöt ved för att överleva, till exempel den sällsynta mossan timmerskarpania. Så i stället för att städa bäcken – gör tvärtom.

– Du kan till exempel bidra med död, blöt ved genom att fälla något träd som delvis får ligga nere i bäcken. Död ved är

En fin bäckmiljö där det finns rikligt med död ved. Kantzonens träd och buskar erbjuder skugga, vilket är viktigt för att hålla nere vattentemperaturen och gynna fiskar och andra organismer.

generellt sett en bristvara och ännu större brist har vi på död ved i bäckar, så här

kan man verkligen göra skillnad, säger Mariana.

för djur och växter

Kantzonerna, där skog och vatten möts, är viktiga på många sätt. De ger bland annat skugga och svalka till arter som uppskattar det.

Det är viktigt att inte avverka ända fram till ett vattendrag, utan att lämna kvar en zon med träd. Träden, övrig vegetation och den ostörda marken i kantzonen begränsar läckage av näringsämnen och föroreningar och förhindrar att slam når ut till vattnet. Dessutom skyddar trädens rotsystem mot erosion.

– Kantzonens träd och buskar erbjuder också skugga, vilket är viktigt för att hålla nere vattentemperaturen under sommaren. Vissa vattenlevande arter är nämligen känsliga för förhöjd vattentemperatur. Och blir det för mycket solljus så blommar

alger och gör vattnet syrefattigt, förklarar Mariana.

Kantzonen bidrar även till att det fuktiga klimatet bevaras, vilket har stor betydelse för många växter och djur.

– Vegetationen som lämnas i kantzonen bidrar också med föda till vattenlevande organismer när löv och kryp ramlar ner i vattnet. Dessutom blir träd och grenar som hamnar i vattnet viktiga livsmiljöer för de arter som behöver död ved för att klara sig, säger Mariana.

Eftersom alla bäckar och sjöar och dess omgivningar är olika är det viktigt att anpassa kantzonerna utifrån hur det ser ut i området. Ibland måste man lämna breda, helt orörda kantzoner, och ibland kanske man bör plockhugga vissa träd för att till exempel gynna lövträd.

Om det saknas en kantzon kan man se till att plantera träd, eller låta de träd som föryngrar sig växa upp, så att man på sikt får växtlighet längs vattnet.

TIPS

MER OM KANTZONER

I "Skogsbrukets målbilder för god miljöhänsyn" kan du läsa mer om kantzoner mot vatten. Du hittar materialet på skogsstyrelsen.se/miljohansyn.

Naturvärden vid vatten

Områden kring vattendrag och sjöar hyser ofta höga naturvärden, särskilt om det gäller mer orörda områden och opåverkade vattenflöden. Här är några tips på vad du kan spana efter för att kunna se till att bevara de värden som finns kring ditt vattendrag:

- Torra stående träd.
- Död ved i olika nedbrytningsfaser, både vid och i vattnet.
- Gamla barrträd, som exempelvis granar som fått bark som liknar krokodilskinn.
- Gamla lövträd av asp, sälg och björk.
- Höga stubbar av främst björk.
- Små höljor med vatten på marken.
- Träd som står på "socklar" för att lyfta upp stammen från den blöta marken.
- Slingrande bäckmiljöer, där vattnet har olika hastighet i strömfåran.
- Örtrik vegetation med olika blommor och växter. Det visar att marken är näringsrik, vilket innebär att träden kan växa sig grova.
- Fiskförande vattendrag eller vattendrag med förekomst av flodpärlmussla.
- Grusiga lekbottnar är viktiga för fiskarnas fortplantning.
- Utpekade särskilt värdefulla vattendrag eller Natura 2000-vattendrag.
- Mindre vattendrag är känsligare för miljöpåverkan än större vattendrag.

Mariana Jussila Wahlberg tittar på några lavar som trivs i den fuktiga och skuggiga miljön.

Hanna Engström visar en låga i en kantzon i en bäckmiljö. Lågan är en bra livsmiljö för många arter.

VÅTMARKER

– naturens eget reningsfilter

VÅTMARKER, som till exempel myrar, mossar och kärr, fungerar som naturens eget filter och fyller därför en viktig funktion. En våtmark fångar upp och binder näringsämnen och tungmetaller från omgivande mark. På så vis får vattendragen bättre kvalitet och jämnare flöden.

Våtmarker är också en värdefull naturtyp för många djur, som till exempel vadarfåglar, groddjur och insekter, liksom växter som trivs bäst i eller nära vatten.

Förr förstördes många våtmarker genom att de dikades för att skapa mer odlingsbar mark för jord- och skogsbruket. I dag pågår flera projekt för att återställa våtmarker till de myrar som de en gång var.

– Genom att restaurera våtmarker och lägga igen diken återskapas myrens naturliga grundvattennivå. Det betyder att myren återfår sin förmåga till rening av vatten. En dikad myr avger koldioxid, men när grundvattnet stiger avtar detta, förklarar Mariana. Återställda våtmarker får många fåglar och andra djur att återvända till området.

FOTO: ULF HALLIN

Våtmarker är områden där vatten finns nära, i eller över markytan, och de fungerar som naturens eget filter.

Vattenvett och etikett vid olika åtgärder

FÖRYNGRINGSÅVERKNING

- Undvik körskador.
- Avverka inte nära vatten och låt inte skotaren köra i fuktiga områden.
- Lämna kantzoner.
- Undvik överfarter om det går, men ska man korsa vatten välj det bästa stället och bygg en kavelbro som får ligga kvar för markberedaren.
- Risa områdets på- och avfarter ordentligt för att undvika körskador. Det gäller även de körvägar som används mycket på avverkningsområdet.
- Virkesvältor ska inte placeras nära diken och vattendrag, eftersom ämnen från

trädens bark kan lakas ut till vattnet och orsaka skador.

MARKBEREDNING

- Markbered inte närmare än fem meter från träden i den lämnade kantzonen.
- I sluttningar mot vattendrag bör man använda sig av högläggning eller fläckmarkberedning, inte harvning, för att undvika slamtransport.
- Se till att markberedaren kan använda befintliga överfarter.

PLANTERING

- Om det saknas en kantzon från avverkningen kan det vara bra att låta en natur-

lig föryngring av löv komma upp längs vattendraget, alternativt plantera för att få upp skog.

RÖJNING

- Om du har en kantzon med äldre träd närmast bäcken, røj inte ända fram till vattnet.
- Om kantzonen mest innehåller träd av samma ålder och trädslag kan du röja för att få mer variation.
- Røj gärna bort de flesta barrträden och spara mycket lövträd, så att du får en lövrik skog nära vattnet.
- Om det saknas en kantzon kan du låta vegetationen växa upp, så att du på sikt får en kantzon.

En kavelbro, gjord av virke och ris från avverkningen, skyddar bäcken.

SED sätter stopp för körskador

SED står för Skonsam Effektiv Drivning. Det är SCAs egen metodik för att minimera körskador och skydda känsliga områden under slutavverkning, gallring och markberedning.

EN VIKTIG DEL I SED är att undvika att köra med maskiner över vattendrag och mjuka blöta partier, i så stor utsträckning som det är möjligt. I de fall man ändå behöver passera lägger avverkningslagen alltid ut virke som skydd över de mjuka partierna innan de kör där och bygger överfarter över bäckar och vattenförande diken.

Planeringen är A och O när det gäller överfarter. Det gäller att hitta det bästa stället som ger minst påverkan på vattnet.

– Vi bygger oftast kavelbroar med

virke och ris från avverkningen och kavelar, alltså lägger ut virke, långt upp på fast mark. På så vis kan vi skydda kanterna på bäcken så att de inte går sönder och fyller bäcken med jord och lera, och vi kan undvika hjulspår som riskerar att slamdras ner i bäcken, säger Hanna och fortsätter:

– SED innebär också att vi planerar noga för hur maskinerna ska köra, att huvudbasstråken på avverkningsområdet går på bärig mark och att skördaren matar upp virke från områden med svag bärlighet till områden med bra bärlighet, där skotaren kan köra utan att orsaka skador.

För att skydda marken lägger skördarföraren ris från avverkningen där det behövs i vägstråken. Man använder även ris för att förstärka svaga partier på andra delar av trakten.

Skogsvinge

Markfuktighetskartan ett bra stöd

I SCAs DIGITALA TJÄNST Skogsvinge kan du som skogsägare se hur det ser ut på din fastighet när det gäller fuktiga och blöta områden. I Skogsvinge finns nämligen en markfuktighetskarta. Med hjälp av den kan du till exempel se diken, hitta fuktiga stråk som du vill värna eller få stöd om du funderar på att dra en ny skogsbilväg.

Alla skogsmaskiner som kör för SCA har tillgång till markfuktighetskartan i sina maskindatorer. På så sätt kan förarna se var det är blött och fuktigt på de områden som ska avverkas. Kartstödet är ett mycket bra verktyg för att kunna undvika körskador och skador på vattendrag.

GALLRING

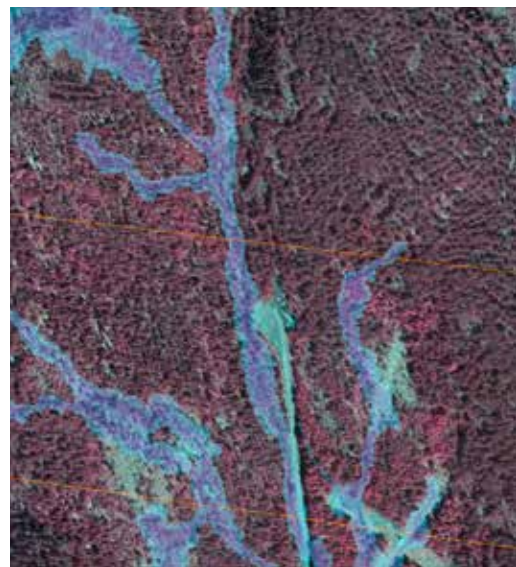
- Gallra inte ända fram till vattnet.
- Vid gallring kan man skapa en mer varierad kantzon, genom att exempelvis gynna lövträd, gallra ut barrträd eller skapa död ved genom att ringbarka eller fälla och lägga ner några träd.
- Har man redan en varierad kantzon ska den helst lämnas orörd.

SKOGSGÖDSLING

- Man lämnar alltid en gödslingsfri zon mot sjöar och vattendrag. På så vis riskerar man inte att kvävet läcker ut i vattnet.

BYGGA SKOGBILVÄG

- Se till att planera sträckningen på bästa sätt så att vattendraget förblir intakt.
- Måste man göra en överfart, bygg en permanent bro som håller länge.
- Sätt valvbågar istället för trummor, eftersom det är bättre för fiskar och bottenlevande organismer.
- Avsluta diken innan de når fram till ett vattendrag, genom att göra en stenkista mot bäcken och/eller leda dikesvattnet in i skogen före bäcken.

De blå områdena på markfuktighetskartan visar var det är blött och fuktigt i terrängen.

ÄLGVANDRINGEN

– så skapas en tittarsuccé

I tusentals år har älgar simmat över Ångermanälven i Kullberg. Och sedan några år tillbaka kan tv-tittare följa dem i realtid. Programmet "Den stora älgvandringen" har blivit en succé, men det är inte bara själva älgarna som fascinerar publiken.

– Själva stämningen är minst lika viktig. Naturen har en urkraft som lockar oss, säger producenten Stefan Edlund.

TEXT: KERSTIN OLOFSSON • FOTO: PATRICK TRÄGÅRDH

Programmet sänds från byn Kullberg, utanför Junsele. Under vårvintern passerar mängder av älgar här, på sin väg mot sommarens betesmarker.
– De väljer den här vägen eftersom det är det lättaste stället för dem att ta sig fram. Kunska-

pen om vandringsstråket har förts vidare från älgko till älgkalv i generation efter generation. Det finns tecken som tyder på att älgarna har passerat här ända sedan stenåldern, säger Stefan.

19 000 METER KABEL

Den 22 april är det premiär för årets älgvandring, som sänds i SVT Play, men innan dess väntar mycket jobb för redaktionen. De ska bland annat rigga 30 kameror och dra ca 19 000 meter kabel. Placeringen av kamerorna är noga genomtänkt för att fånga så många älgar som möjligt på bild och samtidigt skapa en spännande dynamik.

– En kamera kanske placeras så att man får en vacker vy, medan en annan placeras så att man ser en stubbe i bakgrunden och kan följa hur den långsamt tinar fram under den period vi sänder.

4

snabba till Stefan

– Skogen och naturen har något som trollbinder alla, gammal som ung, säger Stefan Edlund, producent för "Den stora älgvandringen" i SVT.

Hur är det att jobba med det här programmet, jämfört med andra program?

– Det är otroligt annorlunda i och med att vi drar ner tempot så mycket. Vi ligger kvar väldigt länge på samma kamera, innan vi gör ett byte.

När vi är klara med sändningen för året brukar vi som har jobbat med programmet vara mycket lugna och harmoniska. Då har vi tvättats av fågelkvitter under flera veckor.

Vad drömmer du om att fånga på bild?

– Det vore fantastiskt att få med björn eller lo. Och tänk om de inte bara passerade förbi, utan la sig ner och vilade så att vi fick njuta av dem en längre stund.

Vad skulle ni göra om ni ser att en älg går genom isen och håller på att drunkna medan ni sänder?

– Det får vi ofta frågor om och svaret är att vi inte skulle ingripa. En olycka skulle vara fruktansvärt för den enskilda älgen, men det är naturens gång och för andra djur skulle det bli en guldgruva. Räven skulle få ett skrovsmål och många fågelungar skulle klara sig tack vare att föräldrarna hittar föda åt dem.

Jag tror att det vore nyttigt att visa kretsloppet och att inget går till spillo i naturen. Men just när olyckan skedde skulle vi värdigt backa undan och låta älgen dö i fred, utan sändande kameror.

Tidigare har ni visat orrspel och järvar som bonus i sändningarna. Vad satsar ni på för nyhet i år?

– I år kommer vi att komplettera med kameror vid en torrfåra intill Gulsele kraftstation. Där är det många älgar som passerar. Vi ska också försöka med orrspelet igen och den här gången vill vi komma fåglarna lite närmare.

Dessutom ska vi försöka att få till en 360-graderskamera. Tanken är att tittarna via en länk ska kunna titta sig runt omkring, mitt bland älgarna. Vi håller även på att utveckla webben så att tittarna ska kunna välja själva bland några kameror.

Från studion i Kullberg avgör produktions-teamet hur de ska klippa mellan de 30 kamerorna.

Själva sändningsperioden är en intensiv tid för produktionsteamet. Under ungefär tre veckor, sammanlagt över 400 timmar, jobbar de i skift dygnet runt. Den största utmaningen är tekniken. Om signalen upphör från någon av kamerorna krävs det ofta en tidsödande felsökning.

– För det mesta beror felet på att det har kommit in fukt eller blivit glapp i någon koppling mellan kablarna, men vi har ju väldigt många meter kabel så det är inte helt lätt att lista ut exakt var problemet finns. Jag vet inte hur många timmar jag har pulsat omkring i snö och mörker för att lösa olika fel, säger Stefan.

Men trots att det är långa dagar har han och de andra svårt att slita sig från inspelningen.

– Vi är ofta i studion även på vår lediga tid, för vi vill ju inte missa något spännande.

REN BLEV TITTARSUCCÉ

Det är inte bara älgar som brukar fastna på bild, utan rävar, kanadagäss, kungsörnar, bävrar och många andra arter har också visat upp sig.

– Min absoluta favorit var en ren som gång på gång

En av huvudpersonerna i "Den stora älgvandringen" poserar framför en kamera.

hoppade upp mot en kamera. Troligen trodde den att kameran var en saltsten. Eftersom renen hade tappat ena hornet såg den ganska lustig ut och den scenen blev en tittarsuccé. En utter som låg och chillade på ett isflak var också härlig.

Även om älgarna och de andra djuren är själva motorn i programmet, menar Stefan att det är mycket annat som också lockar tittarna.

– Saker som stillheten, fågelkvittret, skogens sus och flytande isflak är mycket viktigt. Det är många som lever långt ifrån naturen i dag, men här kommer man nära. Jag tror att det här programmet fyller ett tomrum som vi inte var medvetna om att vi behövde fylla.

TITTARE KAN STYRA

Stefan och de andra i redaktionen har en mycket nära kontakt med tittarna, bland annat genom chattar, SVTs Duo-app, Facebook-grupper och telefon.

– Kommunikationen med tittarna är

det allra härligaste med det här programmet och tittarna har faktiskt möjlighet att påverka en hel del av sändningen, säger Stefan.

Det händer att personer som ringer till redaktionen får möjlighet att styra en drönare som filmar älgarna i direktsänd tv. Tittaren ger då instruktioner till den som håller i drönarkontrollen och kan sitta hemma framför sin tv och följa resultatet.

Andra gånger får redaktionen in önskemål om olika kameror som tittarna vill se mer ifrån.

– Mitt finaste minne är när en kvinna ville se soluppgången medan hon drack sitt morgonkaffe. Då ordnade vi en riktigt lång tagning som bara visade det. Det blev mycket uppskattat, och inte bara av kvinnan som önskat det.

Tittarsiffrorna ökar stadigt. I fjol hade sändningarna 25 miljoner visningar, något som var ett nytt rekord.

– Det är otroligt roligt att sändningarna väcker ett så stort intresse. Att jobba med det här programmet är utan tvekan det roligaste jag har gjort, avslutar Stefan.

– Det är väldigt speciellt att sända det här programmet. Vi som jobbar med det är riktigt laddade samtidigt som stillheten och naturupplevelserna gör oss avslappnade, säger producenten Stefan Edlund.

TIPS

Vill du få ut ännu mer av sändningen, läsa chattar och få svar på frågor?

Gå med i Facebookgruppen "Vi som gillar Den stora älgvandringen på SVT".

Gå in på Duo-appen och leta reda på programmet.

Fråga en expert

Behövs det något snytbaggesskydd?

Hej,
Jag äger skog i Ångermanland, några mil inåt landet. Jag ska plantera nästa sommar, men vet inte om jag behöver köpa snytbaggesskydd till mina plantor eller om det går bra utan.

Birgitta

Sebastian Mångs,
virkesköpare i
Kramfors/Härnösand:

Hej Birgitta! I Norrland är det störst risk för snytbaggangrepp längs med kusten och ca tio mil in i landet. Inom det området är det därför viktigt med plantskydd. Men det finns fler faktorer än avståndet till kusten som spelar in.

Det allra bästa du kan göra för att skydda dina plantor mot snytbaggar är att satsa på en ordentlig markberedning. Med markberedning skapar man planteringspunkter som är fria från vegetation, och eftersom snytbaggar inte tycker om öppna ytor så gör det att risken för angrepp minskar markant. Markberedningen gör dessutom att plantorna får en mängd andra för-

delar, som mindre konkurrens av annan vegetation, mer näring och en lagom tillgång till vatten.

Men ibland är det inte tillräckligt med det skydd som markberedningen ger, utan det behövs även ett skydd som appliceras på plantorna. Ett sånt skydd rekommenderar vi alltså när hygget ligger inom tio mil från kusten. Om hygget är väldigt stenigt så att det har varit svårt för markberedaren att få till ett riktigt bra resultat, är det också bra att välja behandlade plantor, oavsett var hygget ligger geografiskt. Och om det inte är markberett alls behövs det verkligen ett plantskydd!

Nu för tiden används inte några kemiska medel, utan enbart mekaniska skydd. SCA erbjuder snytbaggesskyddet Hylosafe® som består av sand och

FOTO: MICHAEL ENGMAN

Hylosafe ger ett effektivt skydd mot snytbaggar.

bindemedel, ämnen som inte skadar miljön. Det är både effektivt och långtidsverkande.

Om det är ett gränsfall och svårt att avgöra om det behövs skydd eller inte, så är mitt tips att gardera sig. Det är en billig försäkring för att slippa göra en omplantering.

Om du fortfarande är tveksam kring hur du ska göra är du varmt välkommen att kontakta din närmaste virkesköpare på SCA. Vi hjälper dig gärna med att göra en bedömning.

Vad vill du veta?

Ställ en fråga till SCAs experter inom t ex skogsvård, markjuridik och naturvård! Mejla till info.skog@sca.com.

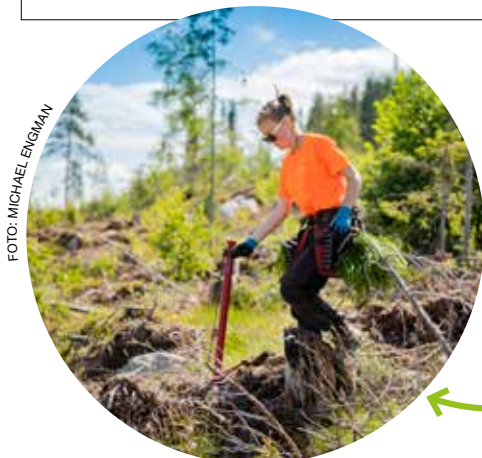

FOTO: MICHAEL ENGMAN

I nästa nummer!

Guide – så vet du när det är dags att röja

Staffans skog är som en **visningsträdgård**

Ståndorter – sätt rätt träd på rätt plats

← Fokus på **kvalitet** när Vilhelminalaget planterar

DIN SKOG
SCA SKOG AB
851 88 SUNDSVALL

Brukade skogar ökar klimatnyttan

Skog som brukats intensivt ökar kolförrådet, medan skog som inte brukats lika intensivt har ett relativt oförändrat kolförråd. Det visar en ny rapport från en internationell forskargrupp.

FORSKARNA HAR UNDERSÖKT utvecklingen av kolförrådet i det norra barrskogsbältet under åren 1990–2017. Länder med relativt intensivt skogsbruk (Norge, Sverige och Finland) jämfördes med länder där skogsarealen brukas mindre intensivt (Kanada och Ryssland) eller inte alls (boreala Alaska). Det mått som användes på intensiteten i skogsbruket var hur många procent av skogarnas totala kolförråd som skördas varje år. I Sverige och Finland rör det sig om 1,5 procent, jämfört med 0,9 procent i Norge, 0,3 procent i Kanadas skötta skogar och 0,1 procent i Rysslands skogar.

KOLFÖRRÅDET ÖKAR

Studien visar att skogarnas kolförråd ökade i länderna med ett mer intensivt skogsbruk. Samtidigt som skördarna ökade under perioden 1990–2017, så ökade kolförrådet i träden med 35 procent. I länderna med mindre intensivt skogsbruk var förändringarna betydligt mindre (några få procent plus eller minus).

– Resultatet motsäger tesen att skogsavverkning orsakar en så kallad ”kolskuld”, som på sikt skulle leda till ett minskat förråd av kol. Rapporten stödjer alltså inte påståenden om att obrukade skogar gör störst klimatnytta, säger Peter Högberg, som är professor i skoglig marklära vid SLU och har lett arbetet med rapporten.

En annan viktig fråga är vad som händer med kolet i marken.

Studien visar att förrådet av kol i mineraljordar i de nordiska ländernas mer intensivt brukade skogar ökar dubbelt så snabbt i jämförelse med länderna med mindre intensivt skogsbruk. Från dikade torvmarker sker däremot betydande förluster. Trots detta är de svenska skogsmarkerna i genomsnitt en sänka för atmosfärisk koldioxid.

En viktig orsak till de stora skillnaderna i kolupptag är den höga tillväxten i de skötta skogarna, som i genomsnitt är yngre. En annan orsak är att det brinner betydligt oftare i oskötta skogar och i skogar som sköts mindre intensivt. Bränderna orsakar stora förluster av kol.

VIKTIGT ATT BRUKA SKOGEN

– Många argumenterar högljutt för att skogen inte ska brukas, utan stå kvar orörd och fungera som en kolsänka och på så vis rädda klimatet. Rapporten visar att det är helt fel väg att gå, säger Hans Djurberg, SCAs hållbarhetschef, och fortsätter:

– Vi ska istället fokusera på att minska de fossila utsläppen. Här spelar de skogsbaserade produkterna en avgörande roll, då de ersätter motsvarande fossila produkter och material. Att bruka skogen aktivt och ansvarsfullt är bra på så många sätt – det är bra för klimatet genom att skogen både binder kol och ger klimatsmart råvara. Dessutom skapar skogen arbetstillfällen och bidrar i allra högsta grad till Sveriges välfärd.